

Załącznik do Uchwały nr 701/22
Zarządu Województwa Małopolskiego
z dnia 10.05.2022r.

Regionalny Program Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Małopolskim do 2030 roku

Spis treści

I.	Wstęp	3
I.1	Podstawy prawne i status Regionalnego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Małopolskim.	3
I.2	Organizacja prac nad Regionalnym Programem Rozwoju Ekonomii Społecznej	4
I.3	Struktura dokumentu	5
II.	Trendy oraz wnioski z diagnozy.	6
II.1.	Trendy rozwojowe mogące mieć wpływ na kondycję sektora ES	6
II.2	Główne wnioski z diagnozy	13
III.	Główne założenia RPRES	22
III.1.	Cel główny i cele szczegółowe RPRES	22
III.2	Priorytety oraz kierunki interwencji	24
III.2.1	Obszar społeczności lokalnej i uspołeczniania zadań.	24
III.2.2	Obszar reintegracji i włączenia społecznego.	26
III.2.3	Obszar inkubacji i rozwoju PES.	28
III.2.4	Obszar edukacji i promocji ES.	32
IV.	Oczekiwane rezultaty planowanej interwencji wraz ze wskaźnikami oraz system monitoringu i ewaluacji.	35
IV.1	Sposób monitorowania i oceny stopnia osiągnięcia celów szczegółowych i priorytetów.	35
IV.2	Oczekiwane rezultaty planowanej interwencji wraz ze wskaźnikami.	38
V.	System realizacji RPRES.	48
	Załączniki.	51
Załącznik 1.	Wzór tabeli monitorowania realizacji RPRES.	51
Załącznik 2.	Wzór rocznego planu działania RPRES.	51

Objaśnienia skrótów:

CIS – centrum integracji społecznej

GUS – Główny Urząd Statystyczny

ES – ekonomia społeczna

IP – instytucja pośrednicząca

IZ – instytucja zarządzająca

JST – jednostka samorządu terytorialnego

KIS – klub integracji społecznej

KPRES – Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023 roku. Ekonomia Solidarności Społecznej.

KZ UMWM – Kancelaria Zarządu Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego

FEDM - Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021-2027

FERS - Program Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027

MIK – Małopolski Instytut Kultury

MKRES – Małopolski Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej

MRiPS – Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej

NGO – organizacja pozarządowa (ang. non-government organization)

OzN – osoby z niepełnosprawnością

OPS – ośrodek pomocy społecznej

OWES – ośrodek wsparcia ekonomii społecznej

PCPR – powiatowe centrum pomocy rodzinie

PES – podmiot ekonomii społecznej

PESiS – podmioty ekonomii społecznej i solidarnej

PFRON – Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych

PS – przedsiębiorstwo społeczne

RPO – regionalny program operacyjny

RPRES – regionalny program rozwoju ekonomii społecznej

RKRES – regionalny komitet rozwoju ekonomii społecznej

Spn. S. – spółdzielnia socjalna

SRW – strategia rozwoju województwa

ŚDS – środowiskowy dom samopomocy

UEK – Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

UG – urząd gminy

UJ – Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

UP – urząd pracy

UP KEN – Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

UZP – Urząd Zamówień Publicznych

WTZ – warsztat terapii zajęciowej

ZAZ – zakład aktywności zawodowej

ZPCH – zakład pracy chronionej

I. Wstęp

I.1 Podstawy prawne i status Regionalnego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Małopolskim.

Podstawą tworzenia Regionalnego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Małopolskim do 2030 roku (RPRES) jest art. 21 ust. 4a *Ustawy o pomocy społecznej*¹, mówiący o tym, że rolą samorządu województwa jest: „koordynowanie działań na rzecz sektora ekonomii społecznej w regionie”.

Zapis o tym, że ROPS koordynuje rozwój ekonomii społecznej (ES) w regionie, poprzez m.in. tworzenie regionalnego programu rozwoju ES, znajduje się też w Krajowym Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej (KPRES)². „Do zadań samorządu województwa w zakresie wspierania rozwoju ekonomii społecznej i solidarnej należy w szczególności przygotowanie, realizacja i monitorowanie Regionalnego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej, przyjmowanego przez zarząd województwa, uwzględniającego regionalną specyfikę i uwarunkowania, a także kierunki rozwoju ekonomii społecznej wyznaczone na szczeblu krajowym.” (KPRES, s. 62)

Regionalny Program Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Małopolskim do 2030 roku spełnia warunki programu rozwoju wymienione w znowelizowanej *Ustawie o zasadach*

¹ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. 2020 r. poz. 1896)

² Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023 roku. Ekonomia Solidarności Społecznej przyjęty uchwałą nr 11 Rady Ministrów z dnia 31 stycznia 2019 r., str. 60-61

https://www.ekonomiaspoleczna.gov.pl/download/files/EKONOMIA_SPOLECZNA/KPRES.pdf (data pobrania 22.11.2021)

*prowadzenia polityki rozwoju*³. Jest dokumentem o charakterze operacyjno-wdrożeniowym dla Strategii Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”. W Planie Zarządzania Strategią Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”⁴ jest mowa o tym, że system zarządzania składa się z programów i planów strategicznych, będących najważniejszym elementem wdrażania celów Strategii. Do tej kategorii dokumentów zalicza się m.in. programy rozwoju opracowywane zgodnie z zapisami ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju.

Regionalny Program Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Małopolskim do 2030 roku powinien zatem łączyć dwa kierunki planowania – z jednej strony być spójny z celami małopolskiej strategii, wytyczać priorytety i kierunki działań związane z rozwojem ekonomii społecznej, tak by służyła celom rozwojowym regionu, z drugiej strony – założenia tego programu powinny zachować spójność z Krajowym Programem Rozwoju Ekonomii Społecznej i „przenosić” kierunki działań i wartości kluczowych wskaźników KPRES na poziom regionu.

I.2 Organizacja prac nad Regionalnym Programem Rozwoju Ekonomii Społecznej

Koordinacja oraz planowanie rozwoju ekonomii społecznej w województwie stanowi dobrą okazję do „spotkania” podmiotów ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorstw społecznych z różnymi środowiskami działającymi na rzecz rozwoju ES. Prace nad Regionalnym Programem Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Małopolskim do 2030 odbyły się w szerokim, międzysektorowym **partnerstwie**. W dniu 30 września 2020 r. Prezydium Małopolskiego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej powołało grupę tematyczną ds. opracowania RPRES. W jej skład weszli przedstawiciele regionalnego komitetu rozwoju ES, reprezentujący sektor ekonomii społecznej, przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego (JST), ośrodki wsparcia ekonomii społecznej (OWES), środowisko akademickie oraz przedstawiciele Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON) i Głównego Urzędu Statystycznego (GUS).

³ Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (tekst jednolity Dz. U. z 2021 r., poz. 1057)

⁴ Uchwała nr 1423/21 Zarządu Województwa Małopolskiego z dnia 7 października 2021 r. w sprawie przyjęcia Planu Zarządzania Strategią Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”

Ponadto, zorganizowane zostały cztery grupy robocze pracujące w obszarach:

- Społeczności lokalnej i uspołeczniania zadań.
- Reintegracji i włączenia społecznego.
- Inkubacji i rozwoju podmiotów ekonomii społecznej.
- Edukacji i promocji ekonomii społecznej.

Zestawienie najważniejszych informacji dotyczących składu i spotkań grup roboczych prezentuje poniższy schemat.

Schemat 1. Najważniejsze informacje dotyczące składu i spotkań grup roboczych.

grupa ds. uspołeczniania zadań	grupa ds. reintegracji i włączenia społ.	grupa ds. inkubacji i rozwoju PES	grupa ds. edukacji i promocji ES
<ul style="list-style-type: none">• 37 członków• Przedstawiciele JST, PES, OWES, MIK• 3 spotkania w dn.: 12, 19, 26 marca.	<ul style="list-style-type: none">• 25 członków• Przedstawiciele WTZ, ZAZ, CIS, KIS, PFRON, OWES• 3 spotkania w dn.: 11, 25 marca oraz 15 kwietnia.	<ul style="list-style-type: none">• 21 członków• Przedstawiciele PS, PES, JST, OWES• 3 spotkania w dn.: 12, 26 marca oraz 7 kwietnia.	<ul style="list-style-type: none">• 19 członków• Przedstawiciele PES, OWES, uniwersytetów (UJ, UP KEN, UEK), MIK• 3 spotkania w dn.: 16, 30 marca oraz 14 kwietnia.

Szeroki proces konsultacji tworzył warunki do uwzględniania perspektyw różnych podmiotów zaangażowanych w rozwój ekonomii społecznej. Cele, priorytety i kierunki działań są efektem zaangażowania blisko 100 osób z sektora ES oraz instytucji otoczenia ES.

I.3 Struktura dokumentu

Ustawa o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw wprowadziła kilka ważnych propozycji dotyczących tworzenia dokumentów programowych na poziomie województwa. Został m.in. ustalony zakres, jaki powinny uwzględniać programy rozwoju (art. 17). Na tej podstawie RPRES powinien zawierać:

- wnioski z diagnozy,
- cel główny i cele szczegółowe,

- priorytety oraz kierunki interwencji,
- oczekiwane rezultaty planowanej interwencji wraz ze wskaźnikami,
- system realizacji programu, w tym plan finansowy zawierający w szczególności:
 - a) źródła finansowania realizacji programu,
 - b) kwotę środków przeznaczonych na finansowanie realizacji programu i jej podział między poszczególne priorytety,
 - c) informację o wysokości współfinansowania programu i poszczególnych priorytetów,
- sposób monitorowania i oceny stopnia osiągnięcia celu głównego i celów szczegółowych.

Regionalny Program Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Małopolskim do 2030 został opracowany w oparciu o wyżej opisaną strukturę. Zastrzeżenie należy dodać w przypadku *Wniosków z diagnozy*. Ten rozdział został poszerzony o trendy rozwojowe mające wpływ na kondycję sektora ES. Zostały w nim również wskazane powiązania pomiędzy wyzwaniami i kierunkami interwencji zawartymi w Strategii Rozwoju Województwa „Małopolska 2030” (SRW).

Drugie zastrzeżenie dotyczy systemu realizacji programu, w tym planu finansowego. W RPRES został zapisany system realizacji na poziomie celów i priorytetów RPRES. Głównym elementem wdrażania (realizacji) RPRES będzie opracowywanie **rocznych planów działania RPRES**. Będą one powstawały w szerokim gremium partnerów, a ich celem będzie operacjonalizacja kierunków interwencji RPRES, czyli określenie szczegółowych działań na dany rok wraz z konkretnym budżetem przypisanym realizatorom.

II. Trendy oraz wnioski z diagnozy.

II.1. Trendy rozwojowe mogące mieć wpływ na kondycję sektora ES

„Pojęciem trendu określa się najczęściej tendencję, ukierunkowane zmiany związane ze zjawiskami, dzięki którym dochodzi do przeobrażeń części lub całej rzeczywistości. (...) Analiza trendów jest wykrywaniem oznak zmian, które dzieją się dzisiaj, ale mają swoje

konsekwencje jutro.”⁵ Cechą trendu jest jego względna trwałość w czasie, towarzyszy mu też często zjawisko nakładania się trendów lub występowanie kontrtrendów czyli zjawisk przeciwnych⁶.

Planując rozwój na poziomie regionu nie możemy być obojętni na trendy występujące globalnie, specyficzne dla naszego kontynentu czy kraju. To oczywiste, że region jest elementem większego organizmu i bez zrozumienia przemian dziejących się w szerszym kontekście nie uda się zaplanować rozwoju w regionie. Do jakich trendów powinniśmy się zatem ustosunkować w kontekście rozwoju ekonomii społecznej w Małopolsce? Oto wybrane zjawiska z komentarzem odnoszącym się głównie do sytuacji w Małopolsce (mimo że mają charakter bardziej uniwersalny):

- 1. Przemiany demograficzne i starzejące się społeczeństwo (Ageing Society)⁷.** Rosnąca grupa małopolskich seniorów i prognozy demograficzne przewidujące dalszy wzrost liczebności osób starszych, pogarszająca się wraz z wiekiem kondycja zdrowotna rodzą pytania o przyszłość opieki nad niesamodzielnymi seniorami. Jednocześnie prognozy demograficzne pokazują, że maleje tzw. potencjał pielęgnacyjny, czyli stosunek liczby kobiet w wieku 45-64 lat do osób w wieku 80+.
 - Wyzwanie zawarte w SRW „Małopolska 2030”: **Zapewnienie dostępu do wysokiej jakości usług społecznych i zdrowotnych odpowiadających na potrzeby rosnącej grupy osób starszych.**
 - Wyzwanie dla ES: rozwój lokalnie świadczonych usług społecznych przez PES dla osób starszych.
- 2. Problemy ze zdrowiem psychicznym⁸.** WHO przewiduje, że w ciągu najbliższych 20 lat depresja stanie się najczęstszym problemem zdrowotnym. Potwierdza to analiza zjawiska absencji chorobowej, wskazująca na rosnący udział czynników psychospołecznych w ogólnej strukturze nieobecności w pracy. W ciągu dekady (2008-2018) liczba dni absencji

⁵ A. Kucner, R. Sierocki, P. Wasyluk (red.), „Trendy. Interpretacje i konfrontacje”, Olsztyn 2018, str. 7, http://wmbc.olsztyn.pl/Content/5521/Trendy_Interpretacje%20i%20konfrontacje-min.pdf (data pobrania: 17.01.21).

⁶ Ibidem, str. 34.

⁷ „Ocena zasobów pomocy społecznej województwa małopolskiego za rok 2020” <https://rops.krakow.pl/aktualnosci/prezentujemy-raport-ocena-zasobow-pomocy-spoecznej-województwa-malopolskiego-za-rok-2020> (data pobrania: 03.12.21)

⁸ SRW „Małopolska 2030”, str. 23, https://www.malopolska.pl/userfiles/uploads/Rozwoj%20Regionalny/Strategia%20Ma%C5%82opolska%202030/2020-12-17_Zalacznik_Strategia_SWM_2030.pdf (data pobrania 13.01.21).

chorobowej spowodowanej zaburzeniami psychicznymi i zaburzeniami zachowania wzrosła o 83%.

Wśród głównych przyczyn obciążenia zdrowotnego w Małopolsce znajdują się **problemy ze zdrowiem psychicznym**. W ciągu dekady (2008-2018) liczba prób samobójczych zarejestrowanych przez Komendę Wojewódzką Policji w Krakowie wzrosła z 369 do 1033 (w 2019 roku – 1075).

- Wyzwanie zawarte w SRW: **Dostosowanie bazy instytucjonalnej i usług zdrowotnych do zmieniających się potrzeb społecznych, w szczególności do potrzeb starzejącego się społeczeństwa.**
- Wyzwanie dla ES: tworzenie miejsc pracy dla osób, które z uwagi na zaburzenia psychiczne tracą zdolność do funkcjonowania na w pełni otwartym, konkurencyjnym rynku.

3. **Bierność zawodowa określonych grup**⁹. Analiza trendów wskazuje, iż poważnym problemem jest bierność zawodowa. Mimo bardzo niskiego bezrobocia, w 2019 roku nie pracowało ani nie poszukiwało pracy 1,155 mln Małopolan. Wśród biernych zawodowo **osoby w wieku produkcyjnym stanowiły 37,9%**. Wśród osób w wieku aktywności zawodowej, nieposzukujących pracy powodem była: nauka i uzupełnianie kwalifikacji, (18,6%) choroba, niesprawność (9,2%), inne powody osobiste lub rodzinne (5,6%), zniechęcenie bezskutecznością poszukiwań pracy (1,5%). Aktywizacja biernych zawodowo wymaga intensywnych i niestandardowych działań, gdyż osoby te często nie są zainteresowane podjęciem pracy ze względu na stan zdrowia, brak aktualnych kwalifikacji czy pobierane świadczenia.

- Wyzwanie zawarte w SRW „Małopolska 2030”: **Aktywizacja zawodowa rezerw kapitału ludzkiego spośród osób biernych zawodowo i długotrwale bezrobotnych.**

Wyzwanie dla ES: rozwój systemu integracji społeczno-zawodowej osób biernych zawodowo w podmiotach ekonomii społecznej i solidarnej.

4. **Świadoma konsumpcja (Conscious Consumerism)** to „podejmowanie wyborów konsumenckich w oparciu o wiedzę na temat ich społecznych, ekologicznych i politycznych konsekwencji. Ruch świadomej konsumpcji wiąże się z zauważeniem

⁹ SRW „Małopolska 2030”

istotnej roli, jaką konsumenci i konsumentki wywierają nie tylko na środowisko (poprzez używanie i utylizację różnych produktów), ale też na kształtowanie procesów produkcji i dystrybucji dóbr i usług w wymiarze globalnym”¹⁰. Choć jest to trend widoczny jedynie w krajach wysokorozwiniętych i wciąż nie będący głównym motywem wyborów konsumenckich, a raczej kwestia pewnej awangardy intelektualno-moralnej¹¹, istnieje przecież pewna grupa potencjalnych konsumentów, dla których oferta PES, jak najbardziej wpisująca się w społeczną wartość dodaną produktu, może być dobrą alternatywą zakupową.

- Wyzwanie dla ES: budowa marki ES w oparciu o wartość społeczną produktów PES.

5. Zrównoważone podejście do podziału pomiędzy pracą a życiem prywatnym (Work-life balance).

Według badań GUS na temat najważniejszych czynników w pracy zawodowej, wśród trzech najczęściej wymienianych, oprócz odpowiedniej płacy, znalazły się: brak napięć i stresów oraz stabilność zatrudnienia. Wydaje się, iż epidemia COVID-19 wzmocniła jeszcze te tendencje. Z badania przeprowadzonego w kwietniu 2020 roku na potrzeby raportu dotyczącego postaw i oczekiwań młodych pracowników wynika, iż **dla 59% respondentów ważniejsze od wysokich zarobków jest zrównoważone podejście do podziału pomiędzy pracą a życiem prywatnym.**¹²

- Wyzwanie zawarte w SRW „Małopolska 2030”: **Wsparcie pracodawców w wypracowaniu, wdrażaniu i rozwijaniu nowoczesnych form zarządzania pracownikami (m.in. zarządzanie wiedzą, wiekiem, profilaktyka zdrowotna, formy godzenia życia zawodowego z prywatnym).**
- Wyzwanie dla ES: wsparcie menadżerów przedsiębiorstw społecznych (PS) zatrudniających osoby szczególnie wymagające „wrażliwego zarządzania” (np. osoby z niepełnosprawnościami) celem utrzymania ich na rynku pracy.

¹⁰ <https://globalna.ceo.org.pl/wiedza-o-spolescenstwie-godzina-wychowawcza/artykuly/swiadoma-konsumpcja> (data pobrania: 17.01.21).

¹¹ „Świadomy konsumeryzm a ciemne oblicza kapitalizmu”, wywiad z prof. Andrzejem Szahajem, <http://www.howtowearfair.com/swiadomy-konsumeryzm-a-ciemne-oblicza-kapitalizmu-rozmowa-z-prof-andrzejem-szahajem-cz-2/> (data pobrania: 17.01.21).

¹² SRW „Małopolska 2030”, op.cit., str. 44.

6. **Trendy technologiczne**, takie jak: **5G** – nowa generacja technologii mobilnej piątej generacji ma szansę zmienić i przyspieszyć rozwój wielu obszarów, m.in. transportu, internetu rzeczy, telemedycyny czy inteligentnych miast, **Digital Health** – trend wskazujący na rozwój cyfrowych rozwiązań w obszarze szeroko pojętego zdrowia, czy **Data Is the New Black** – bazowanie na analizie i interpretacji danych.¹³
- Wyzwanie zawarte w SRW „Małopolska 2030”: **Zapewnienie powszechnego dostępu do wysokiej jakości usług cyfrowych, w szczególności w ochronie zdrowia, edukacji, kulturze, turystyce, administracji publicznej.**
 - Wyzwanie dla ES: wsparcie PES w „przenoszeniu” i rozwoju usług świadczonych on-line oraz bazujących na nowych technologiach.
7. **„Rewolucja przemysłowa”, czyli rosące znaczenie Przemysłu 4.0**, jest ważnym wątkiem w kwestii innowacyjności i konkurencyjności małopolskiej gospodarki. Skala wyzwań i przemian, jakich doświadczają i będą w najbliższych latach doświadczać firmy, jest ogromna. Upowszechnienie w przedsiębiorstwach big data i analityki, rzeczywistości rozszerzonej, zastosowanie drukarek 3D czy technologii chmury, kwestie cyberbezpieczeństwa i integracji oprogramowania oraz coraz bardziej powszechnego stosowania autonomicznych robotów i symulacji procesów to tylko niektóre elementy wchodzące w skład szeroko zakrojonych przemian, które czekają małopolskie firmy.¹⁴
- Wyzwanie zawarte w SRW „Małopolska 2030”: **Zmiana modeli biznesowych przedsiębiorstw w kierunku gospodarki opartej o Przemysł 4.0, w tym automatyzacja i robotyzacja MŚP.**
 - Wyzwanie dla ES: utrzymanie konkurencyjności PS oraz zatrudnienia (pomimo procesów automatyzacji i robotyzacji).
8. **Lokalność**. Z drugiej strony, z perspektywy konsumentów, widoczny jest wzrost trendu „Go local”, który autentyczność, lokalną i niemasową produkcję uznaje za wartość kluczową¹⁵. Dla sektora ekonomii społecznej jest to niepowtarzalna szansa, gdyż mimo tego, że wiele się mówi o innowacjach i IT w rozwoju ES, to główną cechą sektora ES jest raczej lokalność, oddolność inicjatyw oraz **unikalność i autentyczność** oferty.

¹³ Mapa trendów 2020, <https://hatajska.com/wp-content/uploads/2020/01/MapaTrendow2020.pdf> (data pobrania: 17.01.21)

¹⁴ SRW „Małopolska 2030”, op. cit. str. 58

¹⁵ RENEWED REALITY Jak reagować na zmiany wywołane pandemią koronawirusa? Maj 2020, infuture.institute/raporty/renewed-reality/ (data pobrania 12.01.21).

- Wyzwanie zawarte w SRW „Małopolska 2030”: **Rozwinięcie konkurencyjnych, markowych produktów turystycznych o charakterze regionalnym przy równoczesnym kształtowaniu lokalnych marek bazujących na walorach kulturowych i przyrodniczych Małopolski.**
 - Wyzwanie dla ES: wsparcie komercyjnych i społecznych działań PES bazujących na dziedzictwie Małopolski i lokalnych walorach kulturowych i przyrodniczych.
9. Trend „Bycia offline” (**Offline Living**), który ma na celu ograniczenie korzystania z technologii na rzecz życia poza światem cyfrowym¹⁶. Ma on charakter kontrtrendu dla postępującej cyfryzacji coraz większej ilości sfer życia, przyspieszonej dodatkowo przez pandemię. Warto o nim pamiętać zwłaszcza w kontekście wspierania samoorganizujących się społeczności lokalnych i tęsknoty ludzi za wspólnym spędzaniem czasu. Dla lokalnych PES to ważny czynnik, w oparciu o który można planować działania z zakresu organizacji wolnego czasu, edukacji, kultury, itd.
- Wyzwanie zawarte w SRW „Małopolska 2030”: **Wzmacnianie zaangażowania liderów lokalnych i regionalnych w sprawy wspólne, jako potencjalnych partnerów samorządów w polityce rozwoju.**
 - Wyzwanie dla ES: wsparcie kształcenia lokalnych liderów PES oraz wsparcie organizacyjne i finansowe PES (np. w postaci grantów) zajmujących się animacją wolnego czasu, edukacją, kulturą, sportem, itp.
10. **Gospodarka o obiegu zamkniętym (GOZ)**¹⁷. Zakłada model gospodarczy opierający się na efektywnym wykorzystaniu zasobów, materiałów i produktów oraz minimalizowaniu ilości wytwarzanych odpadów poprzez zapobieganie ich powstawaniu, a w przypadku wytworzenia odpadów – ich przygotowywanie do ponownego użycia, recykling, inne sposoby odzysku oraz unieszkodliwienie. Transformacja w kierunku GOZ polega na podjęciu działań na wszystkich etapach cyklu życia produktu, zaczynając od pozyskania surowca, przez projektowanie, produkcję, konsumpcję, naprawę i regenerację produktu, zbieranie odpadów, aż po ich zagospodarowanie. **Kluczowe elementy procesu, w**

¹⁶ Mapa trendów 2020, <https://hatalaska.com/wp-content/uploads/2020/01/MapaTrendow2020.pdf> (data pobrania: 17.01.21).

¹⁷ SRW „Małopolska 2030”, op. cit., str. 73-74

których można szukać potencjału rozwoju dla inicjatyw ES: ekoprojektowanie¹⁸ i wydłużenie czasu korzystania z produktu¹⁹ oraz wtórne wykorzystanie odpadów.

- Wyzwanie zawarte w SRW „Małopolska 2030”: **Zwiększanie świadomości zarówno przedsiębiorców jak i mieszkańców Małopolski w zakresie korzyści z jak najszerzego stosowania GOZ. Zapewnienie kadry dla wdrażania GOZ, w szczególności już podczas projektowania (eko-projektowania), które jest jednym z kluczowych etapów w gospodarce o obiegu zamkniętym.**
- Wyzwanie dla ES: wykorzystanie nowych obszarów dla działalności PES.

11. **Zmiany klimatyczne**²⁰, będące wynikiem zarówno naturalnych procesów jak również działalności człowieka, która przyczynia się do zmian w zakresie zjawisk atmosferycznych i procesów geodynamicznych. Zanieczyszczenia emitowane przez energetykę, transport, gospodarkę, rolnictwo, górnictwo, przemysł, itp. przyczyniają się do powstawania nieodwracalnych zmian w środowisku.

- Wyzwanie zawarte w SRW „Małopolska 2030”: **Inwestycje i działania z zakresu zielonej i błękitnej infrastruktury (szczególnie: mikro i mała retencja, niecki, rowy, mokradła), pełniące również funkcję przyrodniczą, aerosanitarną, łagodzącą skutki zmian klimatycznych, ale również społeczną, w tym rekreacyjną, gospodarczą i estetyczną.**
- Wyzwanie dla ES: tworzenie miejsc pracy w PES związane z utrzymaniem i działaniami w terenach zielonych.

12. **Smart City/Smart Villages**²¹ – to miasto/wieś tworzone w myśl zasady szeroko pojętego zrównoważonego rozwoju, gdzie technologia jest jednym z narzędzi budowania bezpiecznej, efektywnej i funkcjonalnej przestrzeni. Koncepcja smart city/village zakłada wykorzystanie lokalnych zasobów, których podstawą są mieszkańcy – obywatele oraz technologii do tego, by maksymalnie usprawnić zarządzanie miastem/miejscowością i zadbać o konkurencyjność gospodarki oraz w efekcie podnieść jakość życia.

¹⁸ Takie projektowanie produktu, aby nadawał się do recyklingu lub ponownego użycia, dzięki czemu łatwiejsze i mniej kosztowne staje się gospodarowanie odpadami.

¹⁹ Np. poprzez naprawę, wykorzystanie w innych celach lub zastępowania jego lub jego części substytutami.

²⁰ SRW „Małopolska 2030”, op. cit., str. 76

²¹ SRW „Małopolska 2030”, op. cit., str. 59

- Kierunek działań zawarty w SRW „Małopolska 2030”: **Wspieranie i promowanie koncepcji zrównoważonego rozwoju miast, w tym m.in. idei „smart city”, miasta zwarteego i miasta witalnego w Małopolsce.**
- Wyzwanie dla ES: planowania zrównoważonego rozwoju gmin z uwzględnieniem roli sektora ES.

II.2 Główne wnioski z diagnozy²²

Sytuacja demograficzna oraz społeczno-gospodarcza Małopolski.

- Struktura wiekowa ludności Małopolski ulega zmianie. Od 2012 r. notuje się regularny **wzrost udziału osób w wieku poprodukcyjnym wśród mieszkańców regionu**. Udział mieszkańców w wieku 60+ w populacji **w 2020 r. wyniósł 23,8%**.
 - Wyzwanie dla ES: rozwój lokalnie świadczonych przez PES usług odpowiadających na potrzeby rosnącej grupy osób starszych.
- Według danych GUS stopa bezrobocia na dzień 31 października 2021 r. w Małopolsce wyniosła 4,6%. **Małopolska jest bardzo zróżnicowana pod względem skali bezrobocia**. Najwyższy wskaźnik = 9,3% odnotowano w powiecie dąbrowskim, następnie nowosądeckim = 7,7% oraz w tatrzańskim = 7,4%. Najlepsza sytuacja na rynku pracy występuje w powiecie myślenickim = 2,9%, w m. Krakowie = 3%, w m. Nowy Sącz - 3,1%
- **81,3% zarejestrowanych bezrobotnych stanowiły osoby będące w szczególnej sytuacji na rynku pracy²³**. Najliczniejszą grupę bezrobotnych w szczególnej sytuacji stanowili długotrwale bezrobotni. Ich udział wśród wszystkich zarejestrowanych bezrobotnych wyniósł na koniec 2020 r. 44,7%²⁴. Długotrwale bezrobocie, tak jak w latach poprzednich, było związane z wiekiem, niepełnosprawnością, opieką nad małymi dziećmi oraz z korzystaniem ze świadczeń pomocy społecznej.

²² Szczegółowe dane znajdują się w opracowaniu pn. „Diagnoza sytuacji społecznej i gospodarczej oraz sektora ekonomii społecznej w Małopolsce”.

http://www.es.malopolska.pl/media/userfiles/26.01_Diagnoza_dla_RPRES_21-27.pdf

²³ wg art. 49 Ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy

²⁴ *Biuletyn kwartalny WUP z uwzględnieniem działań Wojewódzkiego Urzędu Pracy w związku z epidemią COVID-19, IV kwartał 2020,*

<https://wupkrakow.praca.gov.pl/documents/67976/12290150/stan%20na%20koniec%20IV%20kwarta%C5%82u%202020%20roku/f4148867-319c-4c77-994d-5a661780abd9?t=1611914882887>

- Wyzwanie dla ES: w rejestrach urzędów pracy blisko połowa zarejestrowanych to osoby, dla których powinien być rozwijany system integracji społecznej i zawodowej, a wsparcie na tworzenie miejsc pracy w PS powinno promować zatrudnianie takich właśnie osób.
- **Odsetek kobiet wśród biernych zawodowo stanowi ok. 61%** ogółu osób niepracujących i nieposzukujących pracy w Małopolsce. Wzrost bierności zawodowej (podobnie jak spadek zatrudnienia) wystąpił w jednej grupie wiekowej, tj. wśród osób w wieku 30-39 lat. Konieczność zapewnienia opieki nad dziećmi lub osobami wymagającymi wsparcia w codziennym funkcjonowaniu może być jednym z głównych powodów pozostawania bez zatrudnienia.
 - Wyzwanie dla ES: warto rozwijać system usług społecznych świadczonych przez PES (opieka nad osobami zależnymi, opieka żłobkowa, przedszkolna) umożliwiającą łączenie życia zawodowego kobiet z pełnieniem ról społecznych. Istotne jest również promowanie elastycznego zatrudnienia oraz pracy zdalnej.
- **Jedną z najbardziej wykluczonych grup na rynku pracy są osoby z niepełnosprawnościami**, a sytuacja w Małopolsce w tym względzie jest od lat gorsza niż średnia ogólnopolska. W 2019 r. biernych zawodowo było 87% niepełnosprawnych mieszkańców Małopolski. Badania wskazują, iż młodzi po ukończeniu szkoły mają problemy z wejściem na rynek pracy, a osoby, które stały się niepełnosprawne w trakcie zatrudnienia mają problemy z reintegracją zawodową i utrzymaniem pracy.
 - Wyzwanie dla ES: stworzenie kompleksowego i dostępnego dla wszystkich mieszkańców regionu dotkniętych niepełnosprawnością systemu aktywizacji społeczno-zawodowej w oparciu o jednostki reintegracyjne i możliwości podjęcia pracy w warunkach chronionych, w PS lub na otwartym rynku pracy.

Potencjał Małopolski związany z dziedzictwem przyrodniczym i kulturowym.

- W przedstawionej przez GUS w 2017 roku *Analizie walorów turystycznych powiatów i ich bezpośredniego otoczenia województwo małopolskie zostało ocenione, jako najbardziej atrakcyjne turystycznie województwo w kraju*, a aż 6 JST z Małopolski znalazło się w pierwszej piętnastce najbardziej atrakcyjnych powiatów w Polsce.

- Małopolska posiada wyjątkowo dogodne warunki do rozwoju turystyki aktywnej i rekreacyjnej. W województwie realizowany jest projekt budowy sieci regionalnych tras rowerowych VeloMałopolska, który połączy najciekawsze turystycznie i przyrodniczo miejsca w regionie i ułatwi bezpieczny dojazd na rowerze do szlaków rowerowych.
- Małopolska to region oferty uzdrowiskowej. W województwie znajduje się 11 obszarów spełniających wymagania zawarte w ustawie o lecznictwie uzdrowiskowym.
 - Wyzwanie dla ES: unikalne walory Małopolski mogą być sprężyną napędową dla wielu komercyjnych i społecznych działań PES, zwłaszcza w kontekście budowy marki Małopolski (ważny kierunek SRW „Małopolska 2030”).

Charakterystyka osób korzystających z pomocy społecznej i infrastruktury społecznej w regionie.

- **Zmiany w przyczynach korzystania z pomocy społecznej.** „Analizując powody udzielania pomocy społecznej do roku 2019 można było zauważyć zmieniający się profil klienta pomocy społecznej w ciągu ostatnich lat. Obserwowany był stały wzrost odsetka klientów, którzy otrzymują wsparcie z tytułu długotrwałej lub ciężkiej choroby i niepełnosprawności przy spadku udziałów klientów wspieranych z powodu bezrobocia i ubóstwa. Przy analizie danych za 2020 r. zauważyć można, po raz pierwszy od kilku lat, nieznaczny wzrost udziału klientów z problemem bezrobocia w porównaniu do roku 2019 – o 1,5 p. p. oraz nieznaczny wzrost udziałów mieszkańców korzystających z pomocy z powodu ubóstwa – wzrost 0,7 p. p. w porównaniu do 2019 r. Jednocześnie zatrzymał się trend wzrostowy odsetka klientów z dominującym problemem długotrwałej lub ciężkiej choroby – spadek o 0,2 p. p. w ciągu roku i utrwalił, zanotowany już rok wcześniej, mniejszy odsetek klientów otrzymujących pomoc ze względu na niepełnosprawność – spadek o 1,4 p. p. w ciągu roku i o 2,2 p. p. w ciągu 2 lat.”²⁵
- **Ubożenie ludności spowodowane skutkami epidemii.** Według diagnozy opracowanej na potrzeby SRW istnieje możliwość zmian w sytuacji dochodowej gospodarstw

²⁵ „Ocena zasobów pomocy społecznej województwa małopolskiego za rok 2020”, str. 84
<https://rops.krakow.pl/aktualnosci/prezentujemy-raport-ocena-zasobow-pomocy-spoecznej-wojewodztwa-malopolskiego-za-rok-2020> (data pobrania: 03.12.21)

domowych, zarówno w okresie trwania **epidemii COVID-19**, jak i po jej zakończeniu. Blisko 40% Małopolan deklaruje bowiem, iż sytuacja finansowa ich gospodarstw domowych w porównaniu ze stanem sprzed pandemii pogorszyła się. „Zamrożenie” wielu gałęzi gospodarki wpłynie na sytuację mieszkańców, zwłaszcza gmin o charakterze turystyczno-uzdrowiskowym. W kontekście spodziewanych skutków epidemii, stoimy przed wyzwaniem opracowania efektywnej strategii walki z nagłą utratą źródeł przychodów, a co za tym idzie ubóstwem. Pomimo przemian w strukturze osób korzystających z pomocy społecznej i spadku bezrobocia, jako głównej przyczyny (o 18% w stosunku do roku 2013), pandemia może spowodować, że brak pracy będzie na powrót głównym powodem korzystania ze świadczeń.

- Wyzwanie dla ES: system wsparcia powinien uwzględniać pierwszeństwo w dofinansowaniu miejsc pracy dla osób korzystających z pomocy społecznej.
- Według badań prowadzonych wśród małopolskich pracowników socjalnych **trudna sytuacja wpłynie na kondycję psychiczną mieszkańców**, a co za tym idzie wzrośnie liczba osób potrzebujących specjalistycznego wsparcia np. psychologicznego. Powiatowe centra pomocy rodzinie wśród wyzwań na przyszłość lokują, m.in. przygotowanie się na **zwiększoną liczbę klientów interwencji kryzysowej** wymagających wsparcia i poradnictwa, między innymi ze względu na przedłużający się stan lęku, utratę poczucia bezpieczeństwa, problemy finansowe.
 - Wyzwanie dla ES: rozwój usług w obszarze ochrony zdrowia psychicznego świadczonych przez PES oraz wzmocnienie funkcji zatrudnieniowej PS dedykowanej osobom po kryzysach.
- Z przeprowadzonego w 2019 roku badania kondycji rodzin w Małopolsce wynika, iż w co trzecim badanym gospodarstwie domowym mieszka osoba w wieku 65+. Osoby starsze często mieszkają samotnie – stanowiły one 56,6% wszystkich jednoosobowych gospodarstw domowych. Ciągle zbyt mało jest usług opiekuńczych w stosunku do szacowanego zapotrzebowania na nie.
- W ciągu 10 lat dostępność do opieki nad najmłodszymi dziećmi poprawiła się (w 2008 roku tylko 2,4% dzieci w regionie objętych było opieką żłobkową, w 2019 roku wskaźnik wyniósł 12,0%). Jednak dla części mieszkańców usługi te wciąż są trudno dostępne z uwagi na ograniczoną liczbę miejsc w żłobkach, ale także z powodu ich koncentracji w większych miastach.

- Dostęp mieszkańców Małopolski do usług społecznych ulega ciągłej poprawie, w tym za sprawą interwencji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020 (RPO WM). Od 2012 r. w samym sektorze publicznym przybyło:
 - 121 placówek wsparcia dziennego (w 2020 r. funkcjonowały 243 tego typu placówki),
 - 63 kluby samopomocy (w 2020 r. działało 73 takie kluby),
 - 45 mieszkań chronionych (w 2020 r. wykazano łącznie 105 mieszkań chronionych),
 - 33 dzienne domy pomocy (w 2020 r. funkcjonowało 40 DDP),
 - 21 klubów integracji społecznej (w 2020 r. funkcjonowały 33 KIS),
 - 8 centrów integracji społecznej (w 2020 r. działało 13 CIS),
 - 7 środowiskowych domów samopomocy (w 2020 r. wykazano w sumie 81 ŚDS),
 - 5 zakładów aktywności zawodowej (w 2020 r. 11 ZAZ),
 - 4 warsztaty terapii zajęciowej (w 2020 r. funkcjonowało łącznie 69 WTZ)²⁶.
- Ciągłe zbyt mało jest usług opiekuńczych w stosunku do szacowanego zapotrzebowania.
 - Wyzwanie dla ES: wyżej wymienione obszary usług społecznych mogą być niszą do zagospodarowania przez lokalne PES. Należy rozważyć mechanizm promowania tego typu PES w procesie inkubacji realizowanym przez OWES.

Sektor ekonomii społecznej.

- W Małopolsce na dzień 31.12.2020 r. funkcjonowało 85 podmiotów posiadających zweryfikowany status przedsiębiorstwa społecznego. **Główne branże działalności małopolskich przedsiębiorstw społecznych to:** usługi dla firm, organizacji i administracji publicznej, edukacja i kultura, gastronomia, rekreacja i turystyka, czyli branże wyjątkowo narażone na skutki pandemii i wprowadzonych w związku z nią przepisów ograniczających działalność.
- Bardzo niepokojące są dane świadczące o poziomie zwolnień, które dotknęły osoby zagrożone wykluczeniem społecznym w 2019 r. w małopolskim sektorze przedsiębiorczości społecznej. 75% badanych organizacji zwolniła minimum 1 osobę zagrożoną wykluczeniem społecznym, przy średniej i medianie oscylującej wokół 3 pracowników; w sumie zwolniono 88% pracowników zagrożonych wykluczeniem

²⁶ Ibidem, s. 25

społecznym w stosunku do nowoprzyjętych w 2019 r. Wskaźnik rotacji pracowników zagrożonych wykluczeniem społecznym wynosił w 2019 r. 58,6%, co oznacza wyjątkowo niestabilne miejsca pracy dla osób najbardziej oddalonych od rynku pracy.

- Warto zwrócić szczególną uwagę na wskaźnik rotacji zatrudnienia w PS/spółdzielniach socjalnych (spn. s.), które wnioskuje o wsparcie finansowe na stworzenie nowych miejsc pracy. Należy zastanowić się czy nie wprowadzić obowiązkowej kontroli tego wskaźnika do dokumentacji konkursowej, na podstawie której, między innymi, dokonywana byłaby ocena potencjału wnioskodawców i podejmowana decyzja o wypłacie dotacji bądź jej wstrzymaniu.
- **Zła sytuacja PS spowodowana pandemią.** Wyniki badań wskazują na wysokie ryzyko redukcji miejsc pracy, a nawet upadłości części małopolskich przedsiębiorstw społecznych związane z ograniczeniem prowadzenia działalności.
 - Tylko zaplanowanie szerokiego spektrum wsparcia finansowego, a także doradczo-szkoleniowego i usługowego w zakresie adaptacji do nowych warunków działania umożliwi przetrwanie PS, zwłaszcza w branży gastronomicznej, turystycznej, edukacji i kultury oraz „zdrowia i urody”.
- **Zróżnicowana skala dostępności wsparcia w zakresie reintegracji społeczno-zawodowej w regionie.** Analizując dostępność wsparcia JR w skali subregionów obserwujemy, że w 2020 r., podobnie jak w latach poprzednich, najwięcej małopolskich jednostek reintegracyjnych (38,52%, 47 na 122) działało na obszarze Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego, 21,31% (26) w Małopolsce Zachodniej, 19,67% (24) w subregionie sądeckim, 13,93% (17) w Subregionie Tarnowskim, a najmniej rozwinięty system wsparcia JR funkcjonował w subregionie podhalańskim (zaledwie 8 PES, tj. 6,56%). Biorąc pod uwagę dostępność wsparcia podmiotów reintegracyjnych w skali powiatów, najmniejszą obserwujemy w powiatach dąbrowskim, nowotarskim, wielickim i tatrzańskim (obecność tylko 1 typu, JR, w każdym z tych przypadków to WTZ), wszystkie typy jednostek reintegracyjnych identyfikujemy zaledwie w 2 jednostkach powiatowych: w powiecie olkuskim oraz w Krakowie (powiat grodzki)²⁷.

²⁷ Usługi reintegracji społeczno-zawodowej w dobie pandemii. Monitoring kondycji małopolskich jednostek reintegracyjnych, str. 3, http://www.es.malopolska.pl/pliki-do-pobrania/wpis_uslugi-reintegracji-spoeczno-

- Wyzwanie dla ES: Zróżnicowana skala dostępności wsparcia powinna skłonić do zwiększenia zakresu działań animacyjnych na rzecz tworzenia jednostek reintegracyjnych we współpracy z JST i PES na terenach, w których brakuje tego typu podmiotów.
- W małopolskich podmiotach reintegracyjnych jest niska efektywność zatrudnieniowa absolwentów. Zatrudnienie w 2020 r. znalazło zaledwie 11,48% osób opuszczających WTZ, 23,65% kończących KIS i 26,81% uczestników CIS (w 2019 r. wskaźniki te wynosiły odpowiednio: 19,51%, 18,15% oraz 34,80% beneficjentów JR, którzy zakończyli udział we wsparciu owego roku)²⁸.
 - Wyzwanie dla ES: Warto promować, również odpowiednimi zapisami w RPO, zwiększenie stopnia wykorzystania instrumentu zatrudnienia wspomaganego dla osób z niepełnosprawnościami, w tym absolwentów WTZ oraz zatrudnienia wspieranego, jako planowego elementu ścieżki wsparcia absolwentów CIS i KIS.
- Według pracowników JST, zapytanych o **potencjał lokalnych PES do świadczenia wybranych usług**, sytuacja w Małopolsce wygląda następująco:
 - ✓ usługi edukacyjne mogą być świadczone przez lokalne PES w 39% JST (w ¼ powiatów i połowie gmin miejskich),
 - ✓ usługi związane z dożywianiem osób ubogich, niesamodzielnych mogą być świadczone przez lokalne PES w 34% JST (głównie w gminach miejsko-wiejskich oraz miejskich),
 - ✓ usługi opiekuńcze, tak ważne z perspektywy opieki nad osobami niesamodzielnymi, często samotnymi, mogą być świadczone przez lokalne PES w 31% JST (około połowie powiatów i gmin miejsko-wiejskich i tylko w co czwartej gminie wiejskiej),
 - ✓ wsparcie specjalistyczne jest dostępne mogą być świadczone przez lokalne PES w 30% JST (głównie w powiatach i gminach miejskich),
 - ✓ rzadkością jest: opieka medyczna świadczona przez PES (dostępna w ok. 17% JST, na szerszą skalę tylko w powiatach i gminach miejskich) oraz rozwój przedsiębiorczości (dostępny w 15% JST).

[zawodowej-w-dobiej-pandemii-monitoring-malopolskich-jednostek-reintegracyjnych-2020-2,334](#) (data pobrania: 03.12.21).

²⁸ Ibidem, str. 5-6.

- Wyzwanie dla ES: wdrożenie działań edukacyjnych oraz animacyjnych skierowanych do JST, organizacji i mieszkańców wspierających powstawanie nowych PES świadczących kluczowe usługi społeczne. Do tego celu należy wykorzystać zarówno zasoby lokalne JST, ale przede wszystkim wsparcie finansowe dostępne ze środków unijnych i funduszy krajowych.
- W ostatnim roku odnotowano znaczny wzrost JST stosujących niemal wszystkie formy współpracy z PES (poza regrantingiem). W stosunku do danych z 2018 r. o 20 % wzrosło powierzenie PES realizacji zadań publicznych wraz z udzieleniem dotacji, o ponad 10% wzrosły niefinansowe formy współpracy: wzajemne informowanie się o planowanych działaniach, konsultacje projektów aktów normatywnych, wsparcie lokalowe, tworzenie wspólnych zespołów doradczych oraz jedna finansowa forma współpracy – udzielanie pożyczek i gwarancji.
- Choć blisko 80% JST deklaruje stosowanie klauzul zastrzeżonych w zamówieniach publicznych, to niezwykle rzadko stosowane są preferencje dla PES (np. związane z zatrudnianiem określonych grup zagrożonych wykluczeniem społecznym). Stosowane klauzule dotyczą przeważnie obowiązku zatrudniania na umowy o pracę.
 - Wyzwanie dla ES: promowanie i edukowanie nt. korzyści ze stosowania klauzul społecznych w sektorze publicznym.
- System wsparcia ekonomii społecznej w Małopolsce stanowią akredytowane ośrodki wsparcia ekonomii społecznej (OWES), Samorząd Województwa Małopolskiego (dysponent środków finansowych na realizację projektów OWES) oraz Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, który jako jednostka organizacyjna samorządu województwa jest odpowiedzialny za koordynację działań na rzecz ekonomii społecznej w regionie.
- W ramach OWES dostępne są **usługi animacji lokalnej** dla lokalnych społeczności i JST zainteresowanych inicjatywami ES, w tym szkolenia dla liderów; **usługi rozwoju ekonomii społecznej**, w tym wsparcie finansowe na założenie/przystąpienie/zatrudnienie w przedsiębiorstwie społecznym; **usługi wsparcia dla istniejących przedsiębiorstw społecznych**.
- W subregionach Małopolski Zachodniej i Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego (KOM) liderem konsorcjum MOWES jest Fundacja Gospodarki i Administracji Publicznej. Partnerzy:

- Agencja Rozwoju Małopolski Zachodniej S.A.
- Fundacja Biuro Inicjatyw Społecznych
- FRDL Małopolski Instytut Samorządu Terytorialnego i Demokracji
- Spółdzielnia Socjalna OPOKA
- W subregionach tarnowskim, sądeckim i podhalańskim liderem konsorcjum MOWES jest Towarzystwo Oświatowe Ziemi Chrzanowskiej w Chrzanowie. Partnerzy:
 - Fundacja im. Hetmana Jana Tarnowskiego
 - Fundacja Rozwoju Regionu Rabka
 - Fundacja Miejsc i Ludzi Aktywnych
 - Stowarzyszenie Inicjatyw Społecznych i Oświatowych „Cumulus”.
- Aby uzyskać dostęp do informacji o konkretnych usługach w danym subregionie można skorzystać z informacji na stronie www.es.malopolska.pl w zakładce: Znajdź ofertę dla siebie.

III. Główne założenia RPRES

III.1. Cel główny i cele szczegółowe RPRES

Cel główny RPRES jest nawiązaniem do celu głównego zawartego w Strategii Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”, który został sformułowany następująco:

Małopolska regionem zrównoważonego rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i terytorialnym.

Ponieważ ekonomię społeczną traktujemy jako narzędzie do podejmowania określonych wyzwań, zwłaszcza w obszarze społeczno-gospodarczym, ale też jako instrumentarium pozwalające na pobudzenie rozwoju, cel główny RPRES został sformułowany niejako służebnie wobec celu SRW – ekonomia społeczna to sektor, przyczyniający się do zrównoważonego rozwoju regionu.

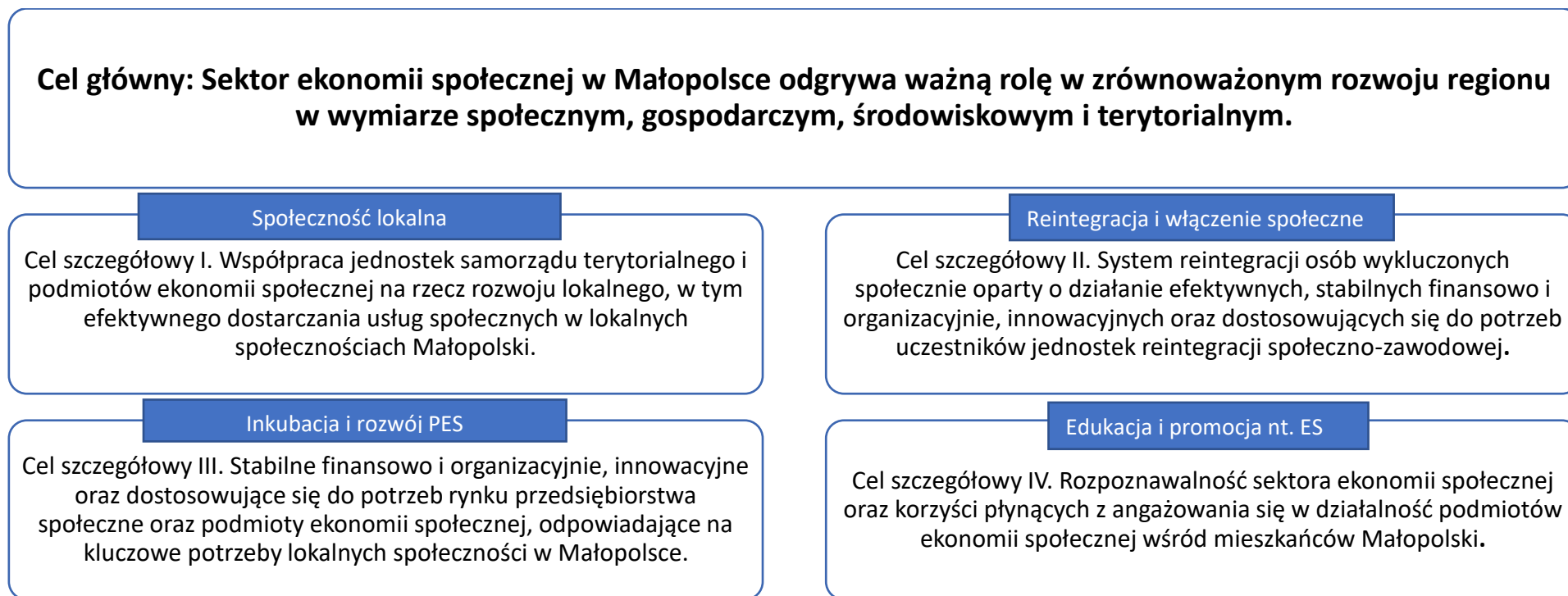
Sektor ekonomii społecznej w Małopolsce odgrywa ważną rolę w zrównoważonym rozwoju regionu w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i terytorialnym.

Cele szczegółowe zostały natomiast oparte o cztery kluczowe dziedziny, w ramach których przebiegały prace grup roboczych:

1. Społeczność lokalna i uspołecznianie usług.
2. Reintegracja i włączenie społeczne.
3. Inkubacja i rozwój podmiotów ekonomii społecznej.
4. Edukacja i promocja nt. ES.

Na poniższym schemacie ujęto cel główny i cztery cele szczegółowe Regionalnego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej.

Schemat 2. Cel główny i cele szczegółowe RPRES.

III.2 Priorytety oraz kierunki interwencji

III.2.1 Obszar społeczności lokalnej i uspołeczniania zadań.

Cel szczegółowy I. Współpraca jednostek samorządu terytorialnego i podmiotów ekonomii społecznej na rzecz rozwoju lokalnego, w tym efektywnego dostarczania usług społecznych w lokalnych społecznościach Małopolski.

Priorytet I.1 Rozwinięty system świadczenia usług społecznych przez PES dla ogółu mieszkańców i mieszkank w społecznościach lokalnych Małopolski.

Kierunek interwencji I.1.1. System wsparcia dla JST i lokalnych PES w zakresie realizacji kluczowych usług społecznych²⁹.

Kierunek interwencji realizowany będzie m.in. poprzez:

- Diagnozę potrzeb w zakresie usług społecznych, barier i potencjału lokalnych PES w zakresie świadczenia usług społecznych.
- System dofinansowań dla kluczowych usług świadczonych przez lokalne PES.
- Kompleksowe wsparcie w procesie zakładania PES/PS z udziałem JST.
- Specjalistyczne wsparcie w zakresie profesjonalizacji działających lokalnie PES.
- Budowanie i rozwijanie współpracy między JST (np. sąsiednimi gminami i powiatem) w zakresie realizacji usług społecznych przy współpracy z PES/PS oraz wspierania rozwoju potencjału lokalnych PES

Kierunek interwencji I.1.2. System wsparcia dla samorządów w procesie tworzenia centrów usług społecznych.

Kierunek interwencji realizowany będzie m.in. poprzez:

- Kompleksowe szkolenia kadry CUS.
- Wdrażanie standardów świadczenia usług społecznych.
- Wsparcie doradcze dla CUS w zakresie diagnoz (zapotrzebowania na usługi społeczne) oraz ewaluacji jakości usług społecznych.
- Wsparcie doradcze w zakresie rozwoju lokalnego, PES oraz inicjatyw obywatelskich

²⁹ Zgodnie z krajową i regionalną Strategią Rozwoju Usług Społecznych.

(OSL).

- Wsparcie finansowe rozwoju oferty usług społecznych wynikających ze zdiagnozowanych potrzeb.

Priorytet I.2. Wysokie kompetencje pracowników JST w zakresie realizacji zadań publicznych we współpracy z PES.

Kierunek interwencji I.2.1: Wsparcie informacyjne skierowane do decydentów nt. potencjału sektora ES w rozwoju gminy.

Kierunek interwencji realizowany będzie m.in. poprzez:

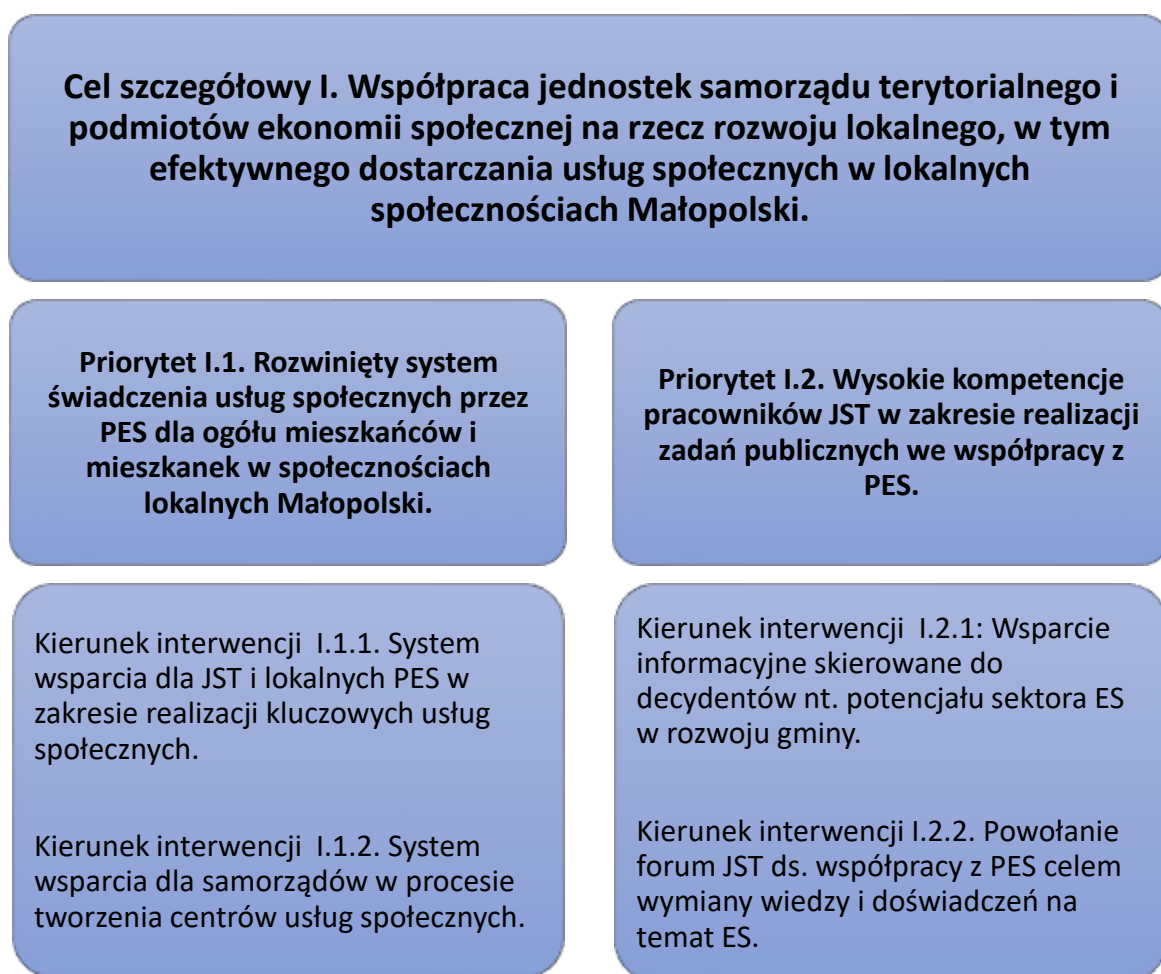
- Wsparcie informacyjne nt. możliwości zakładania PES/PS świadczących usługi społeczne z udziałem JST.
- Wsparcie informacyjne nt. społecznie odpowiedzialnych zamówień publicznych.
- Wsparcie doradcze i animacyjne polegające na włączaniu podmiotów sektora ekonomii społecznej w procesy rewitalizacyjne.
- Prezentację dobrych praktyk realizacji zadań publicznych przez PES (np. w zakresie zielonej gospodarki, deinstytucjonalizacji, itp.).

Kierunek interwencji I.2.2. Powołanie forum JST ds. współpracy z PES celem wymiany wiedzy i doświadczeń na temat ES.

Kierunek interwencji realizowany będzie m.in. poprzez:

- Wsparcie edukacyjne i doradcze w zakresie metod uspołecznienia procesu planowania, realizacji i oceny działań w JST.
- Wsparcie edukacyjne i doradcze w zakresie instrumentów wsparcia finansowego i pozafinansowego lokalnych PES.
- Wsparcie w diagnozie potencjału i potrzeb lokalnego sektora ES.
- Wymianę doświadczeń oraz prezentację dobrych praktyk w zakresie rozwoju lokalnego przy udziale PES oraz mieszkańców.

Schemat 3. Cel szczegółowy, priorytety i kierunki interwencji dla obszaru społeczności lokalnej i uspołeczniania zadań.

III.2.2 Obszar reintegracji i włączenia społecznego.

Cel szczegółowy II. System reintegracji osób wykluczonych społecznie oparty o działanie efektywnych, stabilnych finansowo i organizacyjnie, innowacyjnych oraz dostosowujących się do potrzeb uczestników jednostek reintegracji społeczno-zawodowej.

Priorytet II.1. Dostępny w skali wszystkich powiatów Małopolski system reintegracji społecznej i zawodowej³⁰.

Kierunek interwencji II.1.1. Zapewnienie warunków merytorycznych, organizacyjnych i finansowych sprzyjających tworzeniu nowych JR.

³⁰ W każdym powiecie znajdują się wszystkie typy jednostek reintegracyjnych.

Kierunek interwencji realizowany będzie m.in. poprzez:

- Diagnozę potrzeb i potencjału w zakresie tworzenia JR.
- Wsparcie edukacyjne i doradcze dla JST w zakresie tworzenia i wsparcia jednostek reintegracji społeczno-zawodowej.
- Wdrożenie dodatkowych instrumentów dofinansowania tworzenia i funkcjonowania JR dostępnych na poziomie regionu.
- Objęcie kompleksowym wsparciem szkoleniowo-doradczym NGO i JST zainteresowanych powołaniem JR.

Kierunek interwencji II.1.2: Wzmocnienie potencjału organizacyjnego i kadrowego JR, w tym w zakresie ekonomizacji działalności.

Kierunek interwencji realizowany będzie m.in. poprzez:

- Opracowanie kompleksowej oferty wsparcia dla JR w ramach działań OWES i ROPS.
- Wdrożenie instrumentu grantowego dla JR na rozwój usług reintegracyjnych.
- Kompleksowe wsparcie inkubacyjne organizacji prowadzących JR gotowych do założenia PS.
- Szkolenia zawodowe uczestników JR zgodnie z profilem działalności ekonomicznej organizacji.

Priorytet II.2. Wysoka efektywność zatrudnieniowa jednostek reintegracyjnych

Kierunek interwencji II.2.1: Wprowadzenie dodatkowych instrumentów motywujących do zwiększenia efektów zatrudnieniowych w JR.

Kierunek interwencji realizowany będzie m.in. poprzez:

- Wprowadzenie systemu premiowego dla pracowników JR powiązanego z efektywnością zatrudnieniową.
- Wprowadzenie bonu aktywizacyjnego dla uczestnika, który utrzymał zatrudnienie powyżej określonego limitu.
- Wsparcie (np. coaching) dla najbliższego otoczenia OzN niwelujące obawy przed pracą OzN na otwartym rynku.

Kierunek interwencji II.2.2: Wprowadzenie rozwiązań zwiększających udział absolwentów JR wśród pracowników PS i na otwartym rynku pracy.

Kierunek interwencji realizowany będzie m.in. poprzez:

- Dofinansowanie dla JR do zatrudnienia trenera zatrudnienia wspieranego.
- Rozwój staży i praktyk w PS i na otwartym rynku pracy dla uczestników JR.
- Monitorowanie przez minimum 6 miesięcy zatrudnienia absolwenta JR w PS przez trenera zatrudnienia wspieranego.

Schemat 4. Cel szczegółowy, priorytety i kierunki interwencji dla obszaru reintegracji i włączenia społecznego.

Cel szczegółowy II. System reintegracji osób wykluczonych społecznie oparty o działanie efektywnych, stabilnych finansowo i organizacyjnie, innowacyjnych oraz dostosowujących się do potrzeb uczestników jednostek reintegracji społeczno-zawodowej

Priorytet II.1. Dostępny w skali wszystkich powiatów Małopolski system reintegracji społecznej i zawodowej

Priorytet II.2. Wysoka efektywność zatrudnieniowa jednostek reintegracyjnych

Kierunek interwencji II.1.1: Zapewnienie warunków merytorycznych, organizacyjnych i finansowych sprzyjających tworzeniu nowych JR.

Kierunek interwencji II.1.2: Wzmocnienie potencjału organizacyjnego i kadrowego JR, w tym w zakresie ekonomizacji działalności.

Kierunek interwencji II.2.1: Wprowadzenie dodatkowych instrumentów motywujących do zwiększenia efektów zatrudnieniowych w JR.

Kierunek interwencji II.2.2: Wprowadzenie rozwiązań zwiększających udział absolwentów JR wśród pracowników PS i na otwartym rynku pracy.

III.2.3 Obszar inkubacji i rozwoju PES.

Cel szczegółowy III. Stabilne finansowo i organizacyjnie, innowacyjne oraz dostosowujące

się do potrzeb rynku przedsiębiorstwa społeczne oraz podmioty ekonomii społecznej, odpowiadające na kluczowe potrzeby lokalnych społeczności w Małopolsce.

Priorytet III.1. Profesjonalnie działające na konkurencyjnym rynku przedsiębiorstwa społeczne i podmioty ekonomii społecznej.

Kierunek interwencji III.1.1. Innowacyjne formy inkubacji i wsparcia przedsiębiorstw społecznych oraz ich funkcji zatrudnieniowej.

Kierunek interwencji realizowany będzie m.in. poprzez:

- Kompleksowe wsparcie merytoryczno-organizacyjne dla lokalnych liderów przygotowujące do prowadzenia /rozwoju PES.
- Utworzenie inkubatora PS (szkolenia, mentoring, obsługa administracyjna, siedziba i osobowość prawna, prowadzenie działalności „na próbę”).
- Inkubowanie PS przy już istniejących stabilnych PS.
- Dofinansowanie powstawania stabilnych miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych w pierwszej kolejności dla osób w najtrudniejszej sytuacji społeczno-ekonomicznej (na podstawie zdiagnozowanych problemów społecznych oraz sytuacji na rynku pracy w regionie).
- Wsparcie w powstawaniu miejsc pracy poza systemem OWES (np. ze środków krajowych lub bez publicznego wsparcia finansowego).

Kierunek interwencji III.1.2: Rozwój i doskonalenie kompetencji kadry zarządzającej i pracowników PES i PS.

Kierunek interwencji realizowany będzie m.in. poprzez:

- Cykliczne badanie potrzeb i deficytów kompetencyjnych kadry zarządzającej i kluczowej kadry pracowników PES i PS.
- Profesjonalne wsparcie szkoleniowo – doradcze dla kadry zarządzającej oraz pracowników PS i PES świadczone przez praktyków³¹.
- Organizację staży dla pracowników „młodych” PS i PES w doświadczonych i dobrze prosperujących w danej branży firmach.
- Mentoring dla kadry zarządzającej i pracowników PES i PS.

³¹ Podczas prac grupy zidentyfikowano 8 kluczowych kierunków kształcenia.

Kierunek interwencji III.1.3: Podnoszenie jakości świadczonych usług w przedsiębiorstwach społecznych i podmiotach ekonomii społecznej.

Kierunek interwencji realizowany będzie m.in. poprzez:

- Finansowanie usług audytu dla PS oraz lustracji dla spółdzielni socjalnych.
- Wsparcie w dostosowaniu usług PS do nowych warunków spowodowanych stanami nadzwyczajnymi (np. pandemia covid-19, kryzys uchodźczy) poprzez granty adaptacyjne, mechanizm zakupowy i in.
- Wsparcie PES w ekonomizacji działalności, profesjonalizacji istniejącej oferty oraz rozwoju nowych usług (granty rozwojowe).
- Opracowanie i wsparcie we wdrażaniu modeli biznesowych lub franczyzy społecznej.
- Opracowanie strategii marketingowej dla każdego inkubowanego PS.
- Rozwój systemów sprzedaży i dystrybucji produktów i usług PS.

Priorytet III.2: Odpowiadający na potrzeby sektora ES oraz realizujący cele rozwojowe Małopolski system wsparcia ES w regionie.

Kierunek interwencji III.2.1. Reorganizacja regionalnego systemu wsparcia ES.

Kierunek interwencji realizowany będzie m.in. poprzez:

- Zapewnienie dostępności do usług wsparcia ekonomii społecznej na obszarze całego województwa z ustaleniem minimalnych efektów wsparcia na poziomie powiatów,
- Działania animacyjne wyprofilowane na powoływanie PS z udziałem JST oraz przy organizacjach prowadzących JR.
- Wykorzystanie w działaniach animacyjnych systemu grantów na ekonomizację działalności PES, w tym testowanie oferty rynkowej.
- Wprowadzenie otwartych naborów wniosków o wsparcie finansowe na tworzenie miejsc pracy w PS oraz ich integracja z procesem animacji i inkubacji.
- Wprowadzenie uproszczonej ścieżki dotacyjnej dla istniejących PS, zapewniających tworzenie stałych miejsc pracy.
- Stworzenie platformy współpracy dla OWES i LGD, w celu zwiększenia efektywności instrumentów wsparcia, którymi dysponują ww. podmioty.

Kierunek interwencji III.2.2. Zwiększenie skuteczności działań koordynacji systemu wsparcia ES w regionie.

Kierunek interwencji realizowany będzie m.in. poprzez:

- Opracowywanie rocznych planów działania RPRES, uszczegóławiających kierunki interwencji oraz budżet opisane w RPRES.
- Rozwój platformy współpracy Małopolskiego Komitetu Rozwoju ES.
- Kontynuacja pracy grup tematycznych RPRES (nowe inicjatywy, uzgadnianie wspólnych działań, ewaluacja).
- Opracowanie i realizacja standardów współpracy ROPS-OWES i usług na rzecz kluczowych grup (np. JST, JR)
- Stałe podnoszenie kompetencji pracowników ROPS, OWES oraz członków MKRES poprzez szkolenia, doradztwo, wizyty studyjne, itd.

Schemat 5. Cel szczegółowy, priorytety i kierunki interwencji dla obszaru inkubacji i rozwoju PES.

Cel szczegółowy III. Stabilne finansowo i organizacyjnie, innowacyjne oraz dostosowujące się do potrzeb rynku przedsiębiorstwa społeczne oraz podmioty ekonomii społecznej, odpowiadające na kluczowe potrzeby lokalnych społeczności w Małopolsce.

Priorytet III.1. Profesjonalnie działające na konkurencyjnym rynku PES, ze szczególnym uwzględnieniem przedsiębiorstw społecznych.

Priorytet III.2. Odpowiadający na potrzeby sektora ES oraz realizujący cele rozwojowe Małopolski system wsparcia ES w regionie.

Kierunek interwencji III.1.1:
Innowacyjne formy inkubacji i wsparcia przedsiębiorstw społecznych oraz ich funkcji zatrudnieniowej.

Kierunek interwencji III.1.2: Rozwój i doskonalenie kompetencji kadry zarządzającej i pracowników PES i PS.

Kierunek interwencji III.1.3:
Podnoszenie jakości świadczonych usług w PS i PES.

Kierunek interwencji III.2.1.
Reorganizacja regionalnego systemu wsparcia ES.

Kierunek interwencji III.2.2.
Zwiększenie skuteczności działań koordynacji systemem wsparcia ES w regionie.

III.2.4 Obszar edukacji i promocji ES.

Cel szczegółowy IV. Rozpoznawalność sektora ekonomii społecznej oraz korzyści płynących z angażowania się w działalność podmiotów ekonomii społecznej wśród mieszkańców Małopolski.

Priorytet IV.1. Wzrost wiedzy na temat specyfiki sektora ES wśród kluczowych grup społecznych i zawodowych.

Kierunek interwencji IV.1.1: Wdrożenie pakietów edukacyjnych dot. ES dla szkół podstawowych i ponadpodstawowych.

Kierunek interwencji realizowany będzie m.in. poprzez:

- Inwentaryzację programów edukacyjnych.
- Opracowanie lub adaptację programów edukacyjnych w oparciu m.in. o gry edukacyjne i spotkania z praktykami ES wraz z kompletem materiałów dydaktycznych.
- Opracowanie programu wolontariatu dla uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych w PES.
- Działania edukacyjne skierowane do nauczycieli.
- Działania edukacyjne w szkołach prowadzone przez przeszkolonych nauczycieli, studentów, liderów PES.

Kierunek interwencji IV.1.2: Działania na rzecz rozwoju spółdzielczości uczniowskiej (SU) w małopolskich szkołach.

Kierunek interwencji realizowany będzie m.in. poprzez:

- Inwentaryzacja SU działających w Małopolsce.
- Promocja dobrych praktyk dotyczących SU wśród samorządów, szkół, organizacji pozarządowych i innych podmiotów ekonomii społecznej.
- Stworzenie systemu zachęt dla nauczycieli oraz uczniów do podejmowania działań w ramach SU (np. dodatkowa gratyfikacja dla opiekunów SU).
- Wypromowanie olimpiady spółdzielczej oraz lobbowanie na rzecz uwzględnienia jej w ramach konkursów premiujących na liście Małopolskiego Kuratorium Oświaty.
- Przeszkolenie doradców w OWES w zakresie wsparcia uczniów i nauczycieli w powoływaniu i prowadzeniu SU.
- Zapewnienie szkoleń, doradztwa, mentoringu dot. SU w ramach oferty OWES dla nauczycieli opiekujących się SU i dla uczniów – spółdzielców.

Kierunek interwencji IV.1.3: Działania edukacyjne i promocyjne dotyczące przedsiębiorczości społecznej na małopolskich uczelniach.

Kierunek interwencji realizowany będzie m.in. poprzez:

- Organizację cykli edukacji praktycznej (realizowanych przy udziale liderów PES).
- Stworzenie, we współpracy z uczelniami, bazy dobrych praktyk PES oraz organizacja w nich wizyt studyjnych.

- Zainicjowanie badań oraz wdrożeniowych prac magisterskich i doktorskich nt. ES.
- Opracowanie programu wolontariatu dla studentów organizowanych w PES i PS (np. w ramach zaliczenia praktyk studenckich).
- Włączenie PES w targi pracy organizowane przez małopolskie uczelnie.
- Nawiązanie ścisłej współpracy z inkubatorami przedsiębiorczości oraz biurami karier działającymi przy uczelniach w zakresie promocji przedsiębiorczości społecznej jako ścieżki kariery.

Priorytet IV.2: Rozpoznawalność „marki” ekonomii społecznej i produktów PES.

Kierunek interwencji IV.2.1: Opracowanie i wdrożenie planu komunikowania o ES.

Kierunek interwencji realizowany będzie m.in. poprzez:

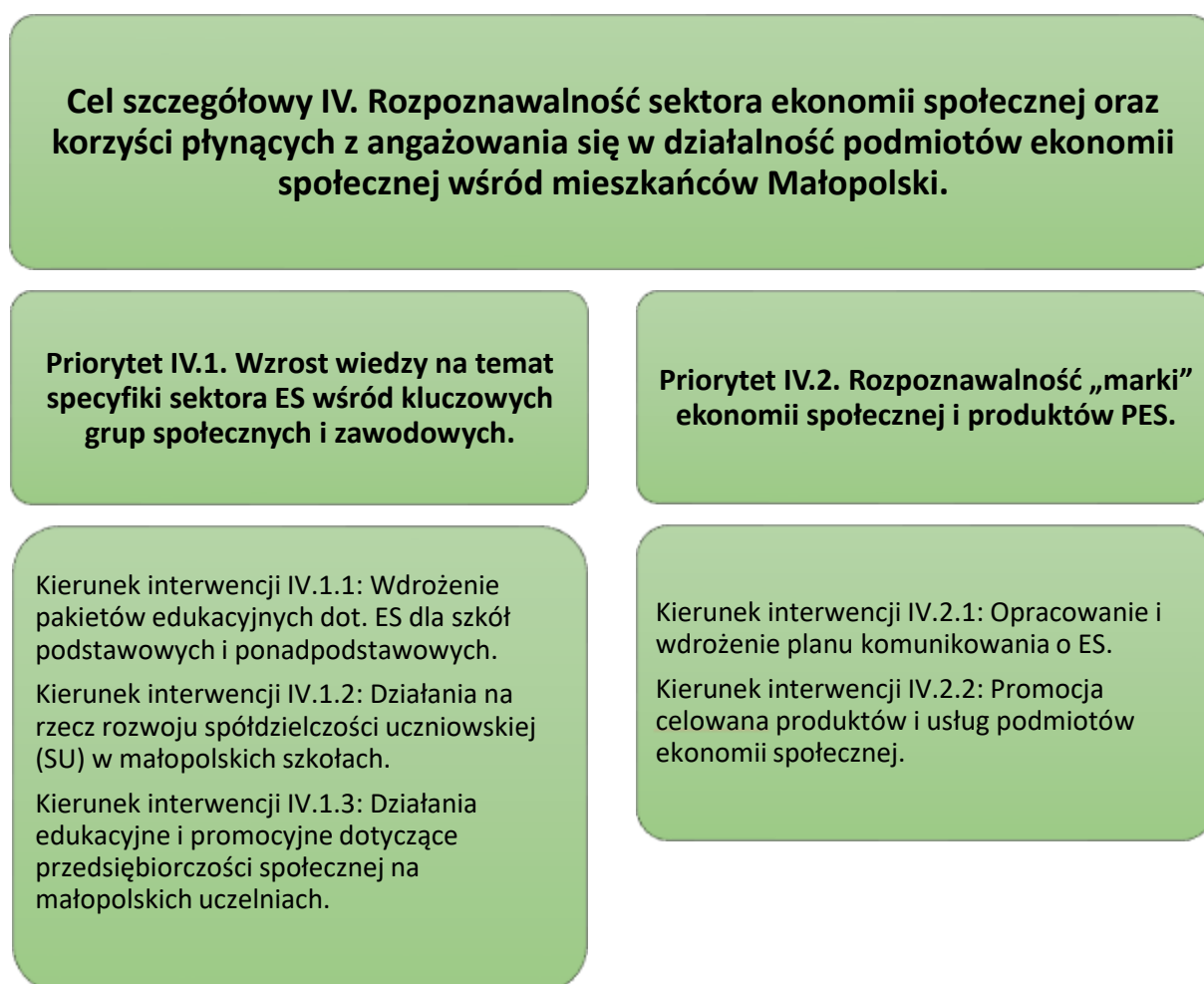
1. Opracowanie komunikatu bazującego na podstawowych wartościach ES.
2. Opracowanie targetowanych komunikatów dot. istoty ES dla różnych grup odbiorców (m.in.: środowisko ES, JST, konsumenci, biznes, media, młodzież).
3. Opracowanie i wdrożenie planu komunikacji w środowisku ES (OWES, ROPS, PES).

Kierunek interwencji IV.2.2: Promocja celowana produktów i usług podmiotów ekonomii społecznej.

Kierunek interwencji realizowany będzie m.in. poprzez:

1. Budowanie i wprowadzenie na rynek marki pamiątek regionalnych.
2. Rozwój małopolskiej platformy ofertowej oraz akcji promujących produkty zamieszczone na tej platformie.
3. Działania na rzecz zapewnienia „miejsca” dla PES w cyklicznych wydarzeniach, jarmarkach wojewódzkich i lokalnych.
4. Wspieranie włączania produktów i usług PES do marek lokalnych oraz sieci dystrybucji typu: fair trade, społecznie odpowiedzialne, itp.

Schemat 6. Cel szczegółowy, priorytety i kierunki interwencji dla obszaru edukacji i promocji ES.

IV. Oczekiwane rezultaty planowanej interwencji wraz ze wskaźnikami oraz system monitoringu i ewaluacji.

IV.1 Sposób monitorowania i oceny stopnia osiągnięcia celów szczegółowych i priorytetów.

Koncepcja monitoringu i ewaluacji RPRES opiera się na dwóch podstawowych kryteriach oceny zaplanowanych i realizowanych celów, priorytetów i kierunków działań w RPRES:

- 1) użyteczności – pozyskiwane dane mają być użyteczne dla odbiorców; użyteczność jest zależna przede wszystkim od:
 - zrozumiałości wskaźników tj. łatwości w interpretacji;

- adekwatności – wyborze wskaźników poprawnie mierzących zjawiska, których dotyczy RPRES;
 - aktualności danych;
 - jakości danych (np. wyeliminowanie braków danych);
- 2) efektywności – należy szukać rozwiązań, które przy braku znacznej utraty użyteczności wiążą się z mniejszym zaangażowaniem zasobów – ludzkich i finansowych.

Odbiorcami informacji płynących z monitoringu i ewaluacji są przede wszystkim:

- Samorząd Województwa Małopolskiego,
- Instytucja Zarządzająca i Wdrażająca Regionalne Programy Operacyjne,
- Przedstawiciele Małopolskiego Komitetu Rozwoju ES,
- ROPS w Krakowie, jako koordynator rozwoju ekonomii społecznej,
- Kluczowi realizatorzy działań na rzecz ES w regionie, w tym OWES,
- Podmioty ekonomii społecznej (w tym przedsiębiorstwa społeczne i jednostki reintegracyjne) oraz ich pracownicy, wolontariusze, uczestnicy, itd., jako główni adresaci działań RPRES,
- Jednostki samorządu terytorialnego i ich mieszkańcy, jako główni adresaci działań RPRES.

Tabela 1. pn. Rezultaty i wskaźniki RPRES stanowi bazę systemu monitoringu, a także ewaluacji priorytetów i kierunków interwencji RPRES.

Wartości wskaźników dla rezultatów będą gromadzone w ramach corocznego monitoringu. Za dostarczanie danych będą odpowiedzialni poszczególni realizatorzy działań wpisanych do kierunków interwencji. Wzór tabeli, pełniącej funkcję sprawozdawczą, stanowi załącznik nr 1 do RPRES.

Ponadto, w rocznych planach działań RPRES (*patrz rozdział V. System realizacji RPRES*), w których zostaną zaplanowane szczegółowe działania na dany rok, będą określone **wskaźniki produktów** odpowiadające zaplanowanym działaniom. Na tej podstawie będzie można śledzić postęp w realizacji RPRES.

Ewaluacja RPRES. Ponieważ horyzont czasowy RPRES jest długi (do 2030 r.), badania ewaluacyjne powinny zostać przeprowadzone w dwóch punktach czasowych i mieć formułę:

- ewaluacji on-going - w 2025-2026 r. w połowie realizacji RPRES,

- oraz ewaluacji ex-post - w 2030 r. na koniec realizacji RPRES.

Ewaluacja on-going. Jej celem będzie walidacja przyjętych założeń, co w konsekwencji może spowodować zmianę niektórych zapisów na poziomie działań, kierunków interwencji, a nawet priorytetów. Ewaluacja on-going powinna odpowiedzieć przede wszystkim na pytania:

- jaka jest użyteczność zaplanowanych kierunków interwencji i realizowanych działań dla osób i instytucji objętych wsparciem?
- jakie elementy wdrażania RPRES należy zmienić by podnieść skuteczność realizacji priorytetów i celów Programu?

W ramach odpowiedzi na powyższe pytania zostanie wykorzystana procedura ewaluacji opartej na badaniu użyteczności. Sama użyteczność definiowana jest jako *bilans istotnych konsekwencji (korzyści i strat) interwencji w odniesieniu do aktualnego stanu problemów społecznych stanowiących przedmiot interwencji lub ujawnionych w toku jej wdrażania* (Antosz i inni, 2010).

Ewaluacja on-going powinna dotyczyć analizy wdrażania RPRES na podstawie wartości wskaźników z monitoringu oraz opinii eksperckiej (np. członków RKRES). Jest to sposób najtańszy i najłatwiejszy w realizacji.

Kluczowym uzupełnieniem informacji płynących z monitoringu powinno być badanie ewaluacyjne systemu wsparcia ekonomii społecznej, którego celem będzie określenie użyteczności dotychczasowych działań oraz identyfikacja elementów wsparcia, które należy poprawić by podnieść skuteczność systemu. Badanie to powinno objąć przede wszystkim głównych adresatów RPRES, przedstawicieli:

- Przedsiębiorstw społecznych
- Podmiotów ekonomii społecznej
- Jednostek reintegracyjnych
- Jednostek samorządu terytorialnego
- Głównych realizatorów działań – OWES.

Ewaluacja ex-post planowana jest na zakończenie wdrażania RPRES. Zostanie przeprowadzona w oparciu o cztery kryteria:

- **skuteczności** – czy, a jeśli tak, to w jakim stopniu zostały osiągnięte cele RPRES; w tym aspekcie ewaluacja ex-post podsumowuje sukcesy oraz niepowodzenia

podjętych działań. Ocenie podlega stopień osiągnięcia faktycznych efektów do zakładanych wielkości wskaźników na poziomie rezultatów;

- **efektywności** – czy i które zaobserwowane efekty RPRES mogły zostać osiągnięte za pomocą mniejszych kosztów i dlaczego tak się nie stało;
- **użyteczności** – na ile osiągnięte dzięki realizacji efekty odpowiadają rzeczywistym potrzebom/wyzwaniom społeczno-gospodarczym oraz oczekiwaniom adresatów RPRES;
- **trwałość** – ewaluacja ex-post pozwala ocenić, czy efekty będą utrzymywać się po zakończeniu interwencji, jak długo będą widoczne skutki interwencji, kogo będą dotyczyć i jaka będzie ich użyteczność po upływie określonego czasu.³²

Ewaluacja ex-post zostanie zaplanowana jako kompleksowe badanie danych zastanych – głównie z monitoringu RPRES (wskaźniki rezultatu), rocznych planów działań RPRES (wskaźniki produktów) oraz dokumentów mających kluczowy wpływ na działanie sektora ES. Ponadto powinny zostać zaplanowane i zrealizowane szerokie badania ewaluacyjne, które pozwolą odpowiedzieć na pytania dotyczące ww. kryteriów ewaluacyjnych, tj. skuteczności, efektywności, użyteczności, a w przypadku działań zrealizowanych przed 2028 r. – o trwałości wsparcia zaplanowanego w RPRES. Grupami docelowymi badań będą głównie odbiorcy RPRES.

IV.2 Oczekiwane rezultaty planowanej interwencji wraz ze wskaźnikami.

Poniżej znajduje się tabela z zestawieniem rezultatów przypisanych do kierunków interwencji wraz ze wskaźnikami rezultatów. Stanowić ona będzie podstawę gromadzenia danych w monitoringu i ewaluacji RPRES.

³² S. Bienias i in. *Ewaluacja. Poradnik dla pracowników administracji publicznej*. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2012.

Tabela 1. Rezultaty i wskaźniki RPRES.

Obszar społeczności lokalnej				
Priorytet 1. Rozwinięty system świadczenia usług społecznych przez PES dla ogółu mieszkańców i mieszkank w społecznościach lokalnych Małopolski.				
Kierunek interwencji	Rezultat	Wskaźnik rezultatu Wartość bazowa 2020r.	Wskaźnik rezultatu Wartość docelowa 2030r.	Źródło danych
Kierunek interwencji 1. System wsparcia dla JST i lokalnych PES w zakresie realizacji kluczowych usług społecznych.	Wzrost liczby i potencjału lokalnych PES założonych m.in. przez JST	Liczba PES założonych przy udziale JST – 30 (spn. s.)	Liczba PES założonych przy udziale JST – 60	Monitoring PS, sprawozdania OWES
Kierunek interwencji 2. System wsparcia dla samorządów w procesie tworzenia centrów usług społecznych.	Reorganizacja pomocy społecznej w JST w kierunku skoordynowanego świadczenia usług społecznych dla wszystkich mieszkańców	Liczba CUS w regionie – 3	Liczba CUS w regionie – 40	Dane ROPS
Obszar społeczności lokalnej				
Priorytet 2. Wysokie kompetencje pracowników JST w zakresie realizacji zadań publicznych we współpracy z PES.				
Kierunek interwencji 1. Wsparcie informacyjne skierowane do	Zwiększony udział PES w realizacji zadań JST	Liczba JST, które zastosowały zlecenie zadań publicznych z	Liczba JST, które zastosowały zlecenie zadań publicznych z	Monitoring JST

decydentów nt. potencjału sektora ES w rozwoju gminy.		zastosowaniem klauzul społecznych – 9%	zastosowaniem klauzul społecznych – 20%	
Kierunek interwencji 2. Powołanie forum JST ds. współpracy z PES celem wymiany wiedzy i doświadczeń na temat ES.	Funkcjonowanie platformy wymiany wiedzy pomiędzy JST w zakresie szeroko rozumianej ES	Liczba JST działających na platformie Forum – 0	Liczba JST działających na platformie Forum – 45	Dane ROPS, KZ UMWM – Zespół właściwy ds. współpracy z organizacjami pozarządowymi
Obszar reintegracji i włączenia społecznego				
Priorytet 1. Dostępny w skali wszystkich powiatów Małopolski system reintegracji społecznej i zawodowej.				
Kierunek interwencji	Rezultat	Wskaźnik rezultatu Wartość bazowa 2020r.	Wskaźnik rezultatu Wartość docelowa 2030 r.	Źródło danych
Kierunek interwencji 1. Zapewnienie warunków merytorycznych, organizacyjnych i finansowych sprzyjających tworzeniu nowych JR.	W każdym powiecie Małopolski znajduje się min. 1 CIS, ZAZ, WTZ , KIS	Liczba CIS – 13 [w 9 jednostkach powiatowych]	Liczba CIS – 20 Liczba ZAZ – 20 Liczba WTZ – 74 Liczba KIS – 42	Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, Małopolski Urząd Wojewódzki w

		Liczba ZAZ – 11 [w 9 jednostkach powiatowych] Liczba WTZ – 69 [w 22 jednostkach powiatowych] Liczba KIS – 32 [w 13 jednostkach powiatowych]		Krakowie, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego w Krakowie. Monitoring JR
Kierunek interwencji 2: Wzmocnienie potencjału organizacyjnego i kadrowego JR, w tym w zakresie ekonomizacji działalności.	System inkubacji PS działających przy JR	Liczba PS założonych przez organizację prowadząca JR – 6	Liczba PS założonych przez organizację prowadząca JR – 12	Dane ROPS i OWES
Obszar reintegracji i włączenia społecznego				
Priorytet 2. Wysoka efektywność zatrudnieniowa jednostek reintegracyjnych				
Kierunek interwencji 1: Wprowadzenie dodatkowych instrumentów motywujących do zwiększenia efektów zatrudnieniowych w JR.	Wzrost zatrudnienia absolwentów JR o 10% w stosunku do roku 2021	1. Efektywność zatrudnieniowa WTZ– 11,48% (uśredniona za	1. Efektywność zatrudnieniowa WTZ– min. 29%	Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Osób

<p>Kierunek interwencji 2: Wprowadzenie rozwiązań zwiększających udział absolwentów JR wśród pracowników PS i na otwartym rynku pracy.</p>		<p>lata 2018-2020: 19,20%) 2. Efektywność zatrudnieniowa KIS – 23,65% (uśredniona za lata 2018-2020: 20,06%) 3. Efektywność zatrudnieniowa CIS – 26,81 (uśredniona za lata 2018-2020: 32,57%)</p>	<p>2. Efektywność zatrudnieniowa KIS – min. 30% 3. Efektywność zatrudnieniowa CIS – min. 42%</p>	<p>Niepełnosprawnych, Małopolski Urząd Wojewódzki w Krakowie, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego w Krakowie, Monitoring JR</p>
<p>Obszar inkubacji i rozwoju PES</p>				
<p>Priorytet 1. Profesjonalnie działające na konkurencyjnym rynku przedsiębiorstwa społeczne oraz podmiotów ekonomii społecznej.</p>				
<p>Kierunek interwencji</p>	<p>Rezultat</p>	<p>Wskaźnik rezultatu Wartość bazowa 2020</p>	<p>Wskaźnik rezultatu Wartość docelowa 2030</p>	<p>Źródło danych</p>

<p>Kierunek interwencji 1. Innowacyjne formy inkubacji i wsparcia przedsiębiorstw społecznych oraz ich funkcji zatrudnieniowej.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zwiększenie zatrudnienia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w PS. 2. Skuteczne ścieżki inkubacji i wsparcia PS. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Liczba nowych miejsc pracy w PS dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym – 799 (dane z ewaluacji RPRES) 2. Liczba aktywnych przedsiębiorstw społecznych - 85 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Liczba nowych miejsc pracy w PS dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym – 908 2. Liczba aktywnych przedsiębiorstw społecznych – 200 	<p>Sprawozdania OWES Lista PS prowadzona przez MRiPS</p>
<p>Kierunek interwencji 2: Rozwój i doskonalenie kompetencji kadry zarządzającej i pracowników przedsiębiorstw społecznych oraz podmiotów ekonomii społecznej.</p>	<p>Skuteczne ścieżki podnoszenia kompetencji istniejących PS</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Liczba PES, w których kadra zarządzająca zdobyła/podniosła kwalifikacje/ kompetencje menadżerskie – b.d. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Liczba PES, w których kadra zarządzająca zdobyła/podniosła kwalifikacje/ kompetencje menadżerskie – 300 PES 	<p>Sprawozdania OWES</p>

		2. Liczba PES, w których pracownicy zdobyli/podnieśli kwalifikacje zawodowe – 256 PES	2. Liczba PES, w których pracownicy zdobyli/podnieśli kwalifikacje zawodowe – 300 PES	
Kierunek interwencji 3: Podnoszenie jakości świadczonych usług w przedsiębiorstwach społecznych i podmiotach ekonomii społecznej.	Skuteczne ścieżki wsparcia rozwoju działalności ekonomicznej istniejących PS	1. Średni udział środków z działalności o charakterze rynkowym w przychodach ogółem PS – 60% (dane za 2019 r.)	1. Średni udział środków z działalności o charakterze rynkowym w przychodach ogółem PS – 70%	Sprawozdania OWES, Monitoring PS
Obszar inkubacji i rozwoju PES				
Priorytet 2: Odpowiadający na potrzeby sektora ES oraz realizujący cele rozwojowe Małopolski system wsparcia ES w regionie.				

Kierunek interwencji 1. Reorganizacja regionalnego systemu wsparcia animacyjnego i inkubacyjnego.	Skuteczne i dostępne wsparcie PES oraz osób i organizacji zainteresowanych założeniem PES	1.Liczba OWES świadczących dostępne terytorialnie, profesjonalne wsparcie dla PES oraz osób i organizacji zainteresowanych założeniem PES – 2	1.Liczba OWES świadczących dostępne terytorialnie, profesjonalne wsparcie dla PES oraz osób i organizacji zainteresowanych założeniem PES – 2	Wykaz umów Wykaz akredytacji MRiPS (dla OWES)
Kierunek interwencji 2. Zwiększenie skuteczności działań koordynacji systemem wsparcia ES w regionie.	Skoordynowane działania w zakresie planowania i wdrażania działań na rzecz rozwoju ES w regionie.	Liczba regionalnych dokumentów (strategie, plany działań dla RPO, itd.), w których zaplanowano działania dla sektora ES – 2	Liczba regionalnych dokumentów (strategie, plany działań dla RPO, itd.), w których zaplanowano działania dla sektora ES. – 7 (5 programów strategicznych, SRW, RPO)	Dane UMWM
Obszar edukacji i promocji ES				

Priorytet 1. Wzrost wiedzy na temat specyfiki sektora ES wśród kluczowych grup społecznych i zawodowych.				
Kierunek interwencji	Rezultat	Wskaźnik rezultatu Wartość bazowa 2020	Wskaźnik rezultatu Wartość docelowa 2030	Źródło danych
Kierunek interwencji 1. Wdrożenie pakietów edukacyjnych dot. ES dla szkół podstawowych i ponadpodstawowych.	Trafne i skuteczne kształcenie nt. ekonomii społecznej w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych	Liczba szkół w Małopolsce objęta pakietami edukacyjnymi (rocznie) – 20	Liczba szkół w Małopolsce objęta pakietami edukacyjnymi (rocznie) – 20	Dane ROPS
Kierunek interwencji 2: Działania na rzecz rozwoju spółdzielczości uczniowskiej w szkołach.	Wzrost liczby spółdzielni uczniowskich	Liczba spółdzielni uczniowskich w Małopolsce – 171 (dane z 2019 r.)	Liczba spółdzielni uczniowskich w Małopolsce - 200	Fundacja Rozwoju Spółdzielczości Uczniowskiej.
Kierunek interwencji 3: Działania edukacyjne i promocyjne dotyczące przedsiębiorczości społecznej na małopolskich uczelniach.	Wzrost wiedzy nt. zakładania i funkcjonowania przedsiębiorstw społecznych wśród studentów	Liczba uczelni wyższych objętych wsparciem edukacyjnym w zakresie przedsiębiorczości społecznej – 7	Liczba uczelni wyższych objętych wsparciem edukacyjnym w zakresie przedsiębiorczości społecznej - 10	Dane ROPS

Obszar edukacji i promocji ES				
Priorytet 2. Rozpoznawalność „marki” ekonomii społecznej i produktów PES.				
Kierunek interwencji 1: Opracowanie i wdrożenie planu komunikowania o ES.	Wdrożony plan spójnej komunikacji o ES	Liczba organizacji i instytucji stosująca plan komunikacji o ES – 0	Liczba organizacji i instytucji stosująca plan komunikacji o ES – 15	Dane ROPS
Kierunek interwencji 2: Promocja celowana produktów i usług podmiotów ekonomii społecznej.	Zwiększenie dostępności produktów i usług PES na rynku komercyjnym	Liczba akcji promocyjnych na bazie produktów i usług z platformy ofertowej (prezentacje produktów w firmach, wydarzenia targowe, katalogi etc.) (rocznie) –5	Liczba akcji promocyjnych na bazie produktów i usług z platformy ofertowej (prezentacje produktów w firmach, wydarzenia targowe, katalogi etc.) (rocznie) –10	Dane ROPS i OWES

V. System realizacji RPRES

System realizacji RPRES został w dokumencie opisany na poziomie celów i priorytetów, czyli w dużym stopniu ogólności. Ma on na celu zaprezentowanie kluczowych instytucji i organizacji koordynujących i realizujących działania w danym priorytecie oraz ogólnych ram finansowania. Głównym elementem wdrażania (realizacji) RPRES będzie bowiem opracowywanie **rocznych planów działania RPRES**. Będą one powstawały w szerokim gremium partnerów, a ich celem będzie operacjonalizacja kierunków interwencji RPRES, czyli określenie szczegółowych działań na dany rok wraz z konkretnym budżetem przypisanym realizatorom. Wzór rocznego planu działania stanowi *załącznik nr. 2 do RPRES*.

Finansowanie RPRES oparte jest o środki pozostające w dyspozycji Województwa Małopolskiego oraz środki Europejskiego Funduszu Społecznego dostępnego zarówno na poziomie krajowym jak i regionalnym. Na obecnym etapie programowania perspektywy finansowej 2021-2027 nie jest możliwe wskazanie precyzyjnych kwot przeznaczonych na realizację poszczególnych kierunków interwencji (uzależnione jest to m.in. od przyjęcia ustawy o ekonomii społecznej i solidarnej oraz Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej i Solidarnej, który zgodnie z Umową Partnerstwa ma stanowić podstawę wydatkowania środków europejskich na obszar przedsiębiorczości społecznej). Na tym etapie planowania zakłada się, iż nakłady na realizację poszczególnych Priorytetów będą nie mniejsze niż przedstawione w poniższej tabeli.

Tabela 2. System realizacji i finansowania celów i priorytetów RPRES.

Kierunek interwencji	Podmioty realizujące i koordynator procesu	Budżet i źródło finansowania	Termin realizacji
Obszar społeczności lokalnej			
Priorytet 1. Rozwinięty system świadczenia usług społecznych przez PES dla	Koordynator: ROPS, Realizatorzy: OWES, ROPS	60 mln zł (FEdM 2021-2027, FERS 2021-2027)	Do 2030

ogółu mieszkańców i mieszkańek w społecznościach lokalnych Małopolski.			
Priorytet 2. Wysokie kompetencje pracowników JST w zakresie realizacji zadań publicznych we współpracy z PES.	Koordynator: ROPS, Realizatorzy: ROPS, OWES, PES	1 mln zł (FERS 2021-2027)	Do 2030
Obszar reintegracji i włączenia społecznego			
Priorytet 1. Dostępny w skali wszystkich powiatów Małopolski system reintegracji społecznej i zawodowej oraz wzmocnienie działających JR.	Koordynator: ROPS Realizatorzy: ROPS, PFRON, OWES	30 mln zł (źródło: budżet samorządu województwa, FEdM 2021-2027)	Do 2030
Priorytet 2. Wysoka efektywność zatrudnieniowa jednostek reintegracyjnych	Koordynator: ROPS, Realizatorzy: ROPS, OWES, PFRON, PUP	6 mln zł (FEdM 2021-2027)	Do 2030
Obszar inkubacji i rozwoju PES			
Priorytet 1. Profesjonalnie działające na konkurencyjnym rynku przedsiębiorstwa społeczne.	Koordynator: ROPS Realizatorzy: OWES, ROPS, instytucje otoczenia ES	123 mln zł (FEdM 2021-2027, FERS 2021-2027)	Do 2030
Priorytet 2: Odpowiadający na potrzeby sektora ES oraz realizujący cele rozwojowe Małopolski system wsparcia ES w regionie	Koordynator: ROPS Realizatorzy: ROPS, OWES	3 mln zł (FEdM 2021-2027)	Do 2030

Obszar edukacji i promocji ES			
Priorytet 1. Wzrost wiedzy na temat specyfiki sektora ES wśród kluczowych grup społecznych i zawodowych.			
Priorytet 1. Wzrost wiedzy na temat specyfiki sektora ES wśród kluczowych grup społecznych i zawodowych.	Koordynator: ROPS Realizatorzy: ROPS, Związek Lustracyjny Spółdzielni Pracy, OWES, szkoły	2 mln zł (FEeM 2021-2027)	Do 2030
Priorytet 2. Rozpoznawalność „marki” ekonomii społecznej i produktów PES.	Koordynator: ROPS Realizatorzy: ROPS, OWES, MKRES, PES UMWM, JST	1 mln zł (FEeM 2021-2027)	Do 2030

Załączniki

Załącznik 1. Wzór tabeli monitorowania realizacji RPRES.

Organizacja sprawozdająca:				
Obszar...				
Priorytet...				
Kierunek interwencji....	Rezultat <i>(na podstawie danych z tabeli 1. Rezultaty i wskaźniki RPRES)</i>	Wartość wskaźnika w danym roku	Źródło danych	Uwagi/komentarze

Załącznik 2. Wzór rocznego planu działania RPRES.

Obszar...						
Priorytet...						
Kierunek interwencji....						
Nazwa działania/inicjatywy	Szczegółowy opis zaplanowanych działań	Produkt	Wskaźnik produktu	Budżet, źródło f.	Termin realizacji	Realizator

<p>Przykład: Działanie 1. Opracowanie koncepcji funkcjonowania forum JST ds. współpracy z PES</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Określenie grupy docelowej i sposobów rekrutacji uczestników forum. 2. Przeprowadzenie badania ewaluacyjnego dot. potrzeb informacyjnych i oczekiwanego wsparcia w ramach forum. 3. Opracowanie harmonogramu spotkań wraz z propozycją programu i prelegentów. 	<p>Koncepcja funkcjonowania forum</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Raport z badania ewaluacyjnego 2. Liczba wstępnie zainteresowanych udziałem w forum JST 3. Program i harmonogram spotkań forum 	<p>5000 zł (FERS)</p>	<p>I kw. 2022r.</p>	<p>ROPS, OWES, KZ UMWM – Zespół właściwy ds. współpracy z organizacjami pozarządowymi</p>